

De „nieuwe weermacht” van Kolonel van den Belt,

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,

Majoor van den Generalen Staf.

I. ZIJN ER GRONDEN TOT INVOERING VAN EEN „NIEUWE WEERMACHT”?

In een reeks Avondpost-artikelen heeft de reserve-Kolonel van den Generalen Staf van den Belt voor den komenden, nieuwen tijd voor Nederland een geheel nieuw legerstelsel ontwikkeld en aanbevolen. Dit stelsel is daarna, naar aanleiding van eene door mij vóór enkele maanden in Krijgswetenschap nopens ons legervraagstuk gegeven inleiding, eenigermate in het debat betrokken 1), terwijl de geestelijke vader ervan onlangs in eene brochure „Onze nieuwe weermacht (N. W.)” andermaal een lans gebroken heeft voor zijn stelsel, dat hij het voor Nederland — in verband met onze geldmiddelen en de sympathieën des volks — „eenig mogelijke” acht, „indien ons volk van meening is, dat we in de naaste toekomst nog krachtig weerbaar zullen moeten zijn” 2).

Het belang der zaak, waarom het hier gaat, de groote waarschijnlijkheid, dat de aanstaande beraadslagingen over onze oorlogsbegroo-ting zullen staan in het teeken van: „wat nu op defensiegebied”?, alsook het feit, dat het evenbedoeld debat niet volkomen tot zijn recht gekomen is, mede door de afwezigheid van Kolonel van den Belt, maken, dat ik nog voor enkele beschouwingen nopens dit gewichtig vraagstuk de gastvrijheid der Redactie kom vragen. Een klein „persoonlijk feit” draagt eenigszins hiertoe bij, want in juist ééne bladzijde geeft Schr. in zijne brochure een kritiek op „de voorstellen van Dam van Isselt”, welke m. i. ten deele van onjuiste grondslagen uitgaat, ten deele eene scheeve voorstelling van zaken geeft. Doch hierover later 3).

Schr. behoort tot de tabula-rasa mannen. „Met die feiten (n.l. de ervaringen van het mobilisatie-tijdperk) voor oogen alleen verbeteringen te willen aanbrengen, komt mij voor ten eenenmale onvoldoende te zijn. Er moet iets anders komen; gebroken moet worden met het verleden” 4). Vandaar de „nieuwe weermacht”. Hoe nieuw alles worden moet, blijkt het meest volkomen op blz. 12

1) Krijgswetenschap, 1918/9, blz. 242 e. v.; debat blz. 323 e. v.

2) Brochure, blz. 19; zie ook blz. 22.

3) Zie blz. 771 e. v.

4) Brochure, blz. 9.

der brochure, waar Schr. zegt: „ja zelfs een burger-generale staf is noodzakelijk om inderdaad resultaten te kunnen bereiken”. Zelfs onze Generale Staf, die de technische voorbereiding had van de mobilisatie en concentratie, welke in 1914 uitstekend in orde bleken, moeten eraan... „om inderdaad resultaten te kunnen bereiken”! Dezelfde menschen, gebrekkig opgeleid en in een burgerpak gestoken, zullen het zooveel beter doen! Voorts eischt „het tuchtbegrip in de weermacht grondige herziening” 1), zullen de aanvoerders, geheel anders, „met zorg gekozen” worden 2), wordt het beroepspersoneel door verlofspersoneel vervangen, „waardoor de dure opleidingsscholen gesloten kunnen worden” 3) en krijgen wij een geheel ander legerstelsel, waaraan de oefenplicht der jeugd ten grondslag ligt.

In mijne hiervoór bedoelde inleiding heb ik aangegeven, „dat, mede om praktisch te blijven, zooveel mogelijk voortgebouwd moet worden op het bestaande” 4). M. a. w. de feilen, welke tijdens de mobilisatie aan het licht gekomen zijn, moeten, voor zooveel mogelijk, verbeterd, het stelsel echter behouden worden. Het is bovendien wel duidelijk, hoe het in de praktijk ook niet zoo eenvoudig blijken zou, als Schr. wil doen gelooven, om inzake een zóó diep in het volksleven ingrijpend, bestaand, veelzijdig vertakt organisme als de weermacht met haar stelsel van inlijving, opleiding, oefening, legering, verpleging e. d. volledig „te breken met het verleden”. O. m. zouden dan alle kazernes, militaire opleidingsinrichtingen, hospitalen e. d. gesloten moeten worden, terwijl ook nagenoeg alle geroutineerde beroepsinstructeurs in de officiers- en onderofficiersrangen zouden moeten verdwijnen, om de militaire oefening der g e h e e l e mannelijke jeugd over het g e h e e l e land i n e e n s in gang te zetten onder leiding van semi-dilettanten.

Schr. grondt zijn meening hoofdzakelijk op 3 feiten:

a. „Het zoo plotselinge en zoo snelle ineenzakken der Duitsche weerkracht, nadat het leger gedurende vier jaren, onder moeilijke omstandigheden, tegen groote overmacht, daden volbracht had, als de historie nog zelden mocht boeken, het verloren gaan van de tucht op een wijze en in een mate als niemand had verwacht” 5).

b. De geringe populariteit van het bestaande stelsel ten onzent.

c. De ervaringen gedurende ons mobilisatietijdperk.

1) Idem, blz. 15. Generaal C. J. Sniijders daarentegen stelde in *Ons Leger*, 1919, blz. 212 den eisch: „Maar aan onvoorwaardelijke handhaving van de krijgstucht en de militaire ondergeschiktheid, en in verband daarmee, ook behoud van de militaire omgangsvormen, moet beslist worden vastgehouden”.

2) Idem, blz. 16.

3) Idem, blz. 18; zie ook blz. 24 mijner verhandeling.

4) *Krijgswetenschap*, 1918/9, blz. 270.

5) Brochure, blz. 1; zie ook blz. 16. De Schr. heeft van zich zelf verklaard, dat hij voorheen een overtuigd voorstander van het Duitsche stelsel geweest is; hij is derhalve ineens in een geheel ander uiterste vervallen.

Laten wij deze 3 zaken achtereenvolgens beschouwen.

Ad *a.* Duitschland heeft in de afgelopen jaren voor een geweldproef gestaan. Onder leiding van Pruisen had het, gedurende meer dan een halve eeuw geleefd volgens de alleenzaligmakende leer van een, met een steeds wassend aureool omgeven militair stelsel, alle heil verwacht van de gepantserde vuist en de gepantserde laars, die aan de wereld de zegeningen van de (Duitsche) cultuur, wereldbeschouwing en beschaving brengen zouden. Wanneer een geheel volk van 70 miljoen zielen gedurende een halve eeuw in aanbidding tegen zulk een, met een lichtenden schijn omgeven, stelsel opgezien en daaraan met steeds klimmende geestdrift zijn alles ten offer gebracht heeft en wanneer dan blijkt, dat het ten slotte tot een fiasco leidt, meer dan de halve wereld in het harnas jaagt tegen het eigen volk, en dit, na ruim 4 jaar van moreel en materieel lijden, den strijd over de geheele linie verliezen doet, dan kan een ontgoocheling onmogelijk uitblijven. Het moet ons verbazen, dat Duitschland niet sneller en dieper ineengezakt is.

Wat heeft nu de ervaring van een groot, agressief, in militairen zin opgeblazen volk, dat het (heel natuurlijk!) niet in het oneindige tegenover de verdere beschaafde wereld uithouden kon, te maken met het legerstelsel van een klein, zich zuiver op de eigen verdediging styleerend volk, met de vraag omtrent acht-, zes- of viermaanders, dan wel Zaterdagmiddag-dilettanten, contingenten van 23 of 48 duizend man, 10, 15 of 25 lichten? Immers niets! Was Duitschland niet na 4 jaren ineengezakt, dan had het dit na 5 of 6 jaar gedaan, doch de ineenstorting moest komen.

Natuurlijk heeft het Deutsche volksleger den weerslag ondervonden van het moreel en materieel lijden, de ontgoocheling, de ondervoeding en het daardoor ineenzakken van het Deutsche volk. Bovendien had het leger in vreedstijd het meest in de verheerlijking van het militarisme geleefd, tijdens de oorlogsjaren het meest geleden en geofferd. Het moet ons alweer verwonderen, dat die ontgoocheling niet in nog erger mate en meer algemeen rond zich heen gegrepen heeft. Zulks pleit zeer zeker voor den geest van het Deutsche volk en de tucht in het Deutsche leger. Waar Schr. spreekt over „het verloren gaan van de tucht op een wijze en in een mate als niemand had verwacht” generaliseert en overdrijft hij. Bij de etappentropen heeft hier en daar de tucht tijdelijk ernstig te wenschen overgelaten. Wat zegt dit nu ten aanzien van het Nederlandsche legerstelsel? Immers niets? Daarbij, de tucht was zoo slecht niet en is sedert weer hersteld. In al onze groote bladen heeft men b.v. kunnen lezen, hoe het 4e Deutsche leger in volmaakte orde en de beste krijgstucht weer rakelings langs onze grens teruggetrokken is. Dat de val van het Keizerrijk, die van een 20-tal andere Vorsten en een volkomen verandering van systeem gepaard gegaan zijn met eenige innerlijke beroering (welke kinderspel was in vergelijking van alle voorgaande revoluties), valt wederom niet te verwonderen en staat niet in het minste verband tot ons legerstelsel.

Daarbij, wie weet, welke krachten achter de schermen bij die revolutie gewerkt hebben? Reeds in April waarschuwde ik ten aanzien van de Deutsche ineenzinking tegen „camouflage” 1); hoeveel daarvan was er in de z.g. Deutsche revolutie?

Ad *b*. Hieromtrent kunnen wij kort zijn door het bekende woord van Johan de Witt aan te halen, dat de Nederlander, tenzij hem het gevaar zeer duidelijk voor oogen staat, liefst zoo min mogelijk offers van persoonlijken en geldelijken aard voor de defensie brengt. Een Minister van Oorlog, die beide vragen moet, staat in ons land voor een zeer ondankbare en moeilijke taak. Daarbij maken de ons ingeboren vrijheidszin en de afkeer van dwang elken dienstplicht impopulair. Slechts wie zich met een schijntje van oefentijd, dus: geoefendheid en van kosten tevreden stellen wil, heeft kans op populariteit. Dat deze laatste niet de basis voor een op gezonde, deugdelijke grondslagen berustend krijgswezen mag vormen, zal Schr. wel met ons eens zijn, al schuift hij de volkswensen meermalen naar voren 2). Laat de dienstplicht in vreedestijd gerust een weinig impopulair blijven (zoo erg als Schr. het wil doen voorkomen, is het niet); indien de Nederlander dan maar ten slotte, als het er op aankomt, merkt, zooals in de jaren 1914/8, dat de offers toch terecht gevraagd waren, zal het met die z.g. impopulariteit wel losloopen.

Ad *c*. De ervaringen van ons mobilisatietijdperk zijn inderdaad lang niet onverdeeld gunstig, doch ook hier oordeelt Schr. m. i. te zwartgallig, terwijl hij somtijds in tegenspraak is met zich zelf. Dat wij dit tijdperk ingingen „met een weermacht, die op materieel gebied tamelijk bijgewerkt, op moreel gebied echter weinig vorderingen had gemaakt” 3) moet bestreden worden. Naar mijn opvatting had het leger door de vele reserve-aanvoerders, door veralgemeening van den dienstplicht, door tal van verbeteringen op menig gebied ook in moreel opzicht na 1901 zeer gewonnen. Gunstig onderscheidde het zich van het Belgische leger door hechter organisatie 4), beter aanvoering, meer en betere kaders, den persoonlijken dienstplicht, terwijl het Belgische leger nog volkomen onder den invloed stond van de plaatsvervangende, het voluntariaat en het zeer beperkte contingent. Waar wij nu bovendien met onze kleinere bevolking o n m i d d e l i j k een leger paraat konden opstellen bijna dubbel zoo groot als het Belgische, daar zijn Schr.'s woorden „veertien dagen na den aanvang der operatiën was

1) Krijgswetenschap. 1918/9, blz. 244. Volgens onlangs door een der grootste in Duitschland werkende New Yorksche levensverzekeringmaatschappijen nopens de sterfte aldaar gepubliceerde cijfers betreffende de oorlogsjaren 1914/8, was zij daar die jaren, oorlogsverliezen inbegrepen, 12 $\frac{0}{100}$ geringer dan in het tijdvak 1902/14. Dit verschijnsel werd verklaard door minder alcohol- en voedselgebruik.

2) Zie hieromtrent blz. 775 tot 776 hierna.

3) Brochure, blz. 8.

4) In België was juist, schier zonder eenige voorbereiding, de verdrievoudiging ingevoerd.

het reeds mijn overtuiging, dat wij het lot van België hadden gedeeld, indien de Duitsche legerleiding ook ons land als operatieterrein had gebruikt" 1) voor mij onbegrijpelijk. M. i. is Schr. hier in strijd met zich zelf, want hij doet er onmiddellijk aan voorafgaan: „Daartegenover stond, dat het zoo dreigende gevaar de beste eigenschappen van onzen soldaat tot uiting had doen komen — wat later telkens weer zou blijken als opnieuw gevaar dreigde" 1) en doet er later, zwaar gedrukt op volgen: „in onzen volksaard zijn krachten aanwezig, die den Nederlander zullen doen zijn een taai verdediger van zijn ernstig aangerande rechten" 2). Juist zoo! Ware de nood aan den man gekomen, dan waren die oude volksdeugden in ons leger, trouwe afspiegeling van ons volk geworden, toch ook zeker tot uiting gekomen. Doch dan kan, de beide laatstaangehaalde citaten van Schr. vooropstellende en de feiten in het oog houdende, hiervóór door mij geconstateerd, de slotsom voor een ieder, die de zaken niet beziet door een verduisterende bril, slechts luiden: „Einde Augustus 1914 was het reeds mijn overtuiging, dat wij in vele opzichten het aanvankelijk lot van België nimmer hadden kunnen deelen, omdat ten onzent zooveel anders en beter was." Los van de zaak, waarom het hier gaat, is het om der gevolgen wil te betreuren, dat Schr. in zijn positie oordeelde, m. i. volkomen ten onrechte, gelijk hij meende te moeten doen. Het kan slechts wantrouwen en ontmoediging zaaien, waar vrouwen in eigen kracht en bemoediging in legerzaken voor ons volk zoo dringend noodig zijn.

Ook Schr.'s meening, dat bij het einde der mobilisatie, door het snel naar huis laten gaan der lichten, toen „erger" voorkomen is, dat de geest in den troep toen „minderwaardig" was 1), laten wij geheel voor zijn rekening. Ook hier werd m. i. zeer overdreven en op uitzonderingen gepleit. Toegegeven moet worden, dat Schr.'s plaats van waarneming, n.l. bij stelling-troepen, niet gunstig was. Gedurende de mobilisatie tweemaal van veld- naar vestingtroepen en omgekeerd overgeplaatst, heeft het mij telken male getroffen, hoeveel gemakkelijker orde en tucht, samenhang en geoeffendheid bij de eerste te handhaven zijn, dan bij de laatste; zij waren er daardoor in het algemeen ook beter.

Dat de eind-indruk 3) in militair opzicht van ons mobilisatietijdperk niet zeer verheffend was, ligt m. i. voornamelijk aan 4 factoren voor achteruitgang en ontbinding, op welke ik reeds in Mrt. 1919 in dit Tijdschrift wees in een artikel, getiteld: „De geest in het leger en de burgerwachten":

1°. Is onze krijgsmacht, die $4\frac{1}{4}$ jaar paraat met het geweer bij den voet moest blijven staan, zonder iets werkdadigs te kunnen verrichten, en numeriek slechts voor 50% gereed was, voor een vraagstuk komen

1) Brochure, blz. 9.

2) Brochure, blz. 11.

3) Opzettelijk wordt geschreven: „eind-indruk" en niet „totaal-indruk", wat ten aanzien van een $4\frac{1}{4}$ -jarig tijdvak een groot verschil maakt.

te staan, dat voor iedere krijgsmacht op den duur onoplosbaar mag heeten. Elk stelsel van legervorming moet ten slotte stranden op een toestand, zooals wij dien $4\frac{1}{4}$ jaar doorleefd hebben. Vergeten wij toch niet, dat alle andere onzijdige Staten, zooals Spanje, Zwitserland, Zweden, Noorwegen en Denemarken of meer excentrisch gelegen of minder bedreigd waren, zoodat hier al spoedig een relatief veel grootere ontspanning ten aanzien van de weermacht intreden kon. Vooral moet ook in het oog gehouden worden, wat ik vóór eenige maanden in dit Tijdschrift aangaf, n.l. „dat ons leger dien machtigen prikkel tot volhouden ontbeerde, welke de strijdende legers in het gemeenschappelijk, buitenlandsch gevaar, de vaderlandsliefde, de geestdrift voor de nationale zaak vonden” 1). Nadat ons volk $4\frac{1}{4}$ jaar in den knel gezeten had tusschen Engeland en Duitschland, en terwijl men al dien tijd in ons land het kanon had hooren donderen, met de dagelijksche kans om wegens de een of andere kleinigheid in den strijd betrokken te worden, gaf het ophouden van de beklemming, welke het aanschouwen van dit met ingehouden adem gadeslagen schouwspel veroorzaakt had, in den lande een schok, die begrijpelijkerwijze hier en daar in het leger een korten weerklank vond.

20. Is onze krijgsmacht ten slotte gestruikeld over haar verleden. Het tijdperk-Bergansius, die, kort vóórdat hij ten tweeden male Minister van Oorlog werd, openlijk de instelling van het reservekader in den toen bestaanden vorm „eene woekerplant van het leger” noemde 2) en in deze trouw door sommigen gesteund werd, heeft onze gemobiliseerde krijgsmacht onnoemelijk veel kwaad gedaan. Volkomen terecht is er onlangs nog door een reserve-officier in „Ons Leger” op gewezen, hoe onze krijgsmacht bij het begin der mobilisatie zeer onvoldoende geëncadreerd was. „Toen in de negentiger jaren het instituut van het reservekader werd opgericht, had men dat met alle kracht moeten bevorderen en deelneming daaraan moeten aanmoedigen. Maar in plaats daarvan hebben het toenmalige Legerbestuur en de daarop volgende, tot de mobilisatie toe, nimmer begrepen, dat: „gouverner, c'est prévoir” en nimmer begrepen, dat er wel eens een mobilisatie kon komen . . . Enkele goede uitzonderingen daargelaten heeft het reservekader gedurende de eerste 20 jaren van zijn bestaan te kampen gehad met openlijke en bedekte tegenwerking in het leger, die tijdens de mobilisatie wat geluwd is . . . Het legerbestuur van die dagen had de toetreding tot het reservekader op alle mogelijke wijze moeten aanmoedigen. Dan ware verkregen, dat, na een behoorlijke opleiding, vóór de mobilisatie beschikt werd over een aanmerkelijk aantal verlofsofficieren, die en door hun leeftijd en door hun positie in de maatschappij, leiders hadden kunnen zijn . . .

Maar toen kwam de mobilisatie. En daarmee kwam men in de krin-

1) Militaire Spectator, Mrt. 1919.

2) Militaire Spectator, 1898, blz. 657.

gen der hoogste legerleiding tot het verbijsterende besef, dat zoo'n enorm aantal officieren ontbrak en toen . . . ja, toen werden de sterren goedkoop. Toen werden de eischen hoe langer hoe minder zwaar gesteld, toen moest er met koortsachtige haast aan worden gewerkt, om, althans op papier, 't aantal officiersplaatsen bezet te krijgen. En met welke resultaten? Dat iedereen officier kon worden en het werd ook. Dat conciërges aan burgerscholen, bestellers der posterijen, portiers van gasfabrieken en dergelijken meer de officiersrang werd gegeven . . . Stoomopleidingen werden gehouden, waarop *allen* geplaatst waren, die in 't bezit waren van eenig diploma (vaak van zeer geringe waarde).

Op grond van dat diploma werden zij geschikt geacht voor de officiers-opleiding en naar karaktereigenschappen, naar prestige en overwicht op den troep werd niet gevraagd" 1). Door doeltreffende leiding en met goeden wil had in een periode van 20 jaren van het reservekader gemaakt kunnen zijn „een langzaam en geleidelijk aan gevormd korps van flinke mannen, reeds van wat ouderen leeftijd, die uit liefde en belangstelling voor vaderland en leger zich vrijwillig hadden verbonden, als de nood aan den man kwam, hun plicht te doen" 2).

Hier is de toestand naar waarheid geschetst en een der grondoorzaken aangeduid voor den geleidelijken achteruitgang van het gehalte onzer krijgsmacht. Toen de Staven en de bureau's, die een groot aantal beroepsofficieren verslonden, zich steeds uitbreidden en daarbij nog de opleiding der recruten bij de depots andermaal een groot deel der beroepsofficieren en -onderofficieren als instructeurs voor den eigenlijken troep verloren deed gaan, dreef deze voor een groot deel op jonge, onervaren, vluchtig opgeleide reserve-luitenants en dito reservekader.

In Maart 1919 schreef ik dienaangaande: „De troep werd proefkonijn voor de vele jonge, onervaren luitenants, vaandrigs en verlofs sergeanten, op hetwelk zij hun onervarenheid hadden af te slijpen" 3). Dit werd onze krijgsmacht noodlottig. Zij, die tegen het einde der mobilisatie gestruikeld zijn, deden dit feitelijk over de conservatieve bewindslieden der 90-er jaren!

3°. De wijze, waarop men onze krijgsmacht tijdens de mobilisatiejaren uitgebreid heeft, is in eenige voorname gevallen schadelijk geweest voor het behoud van hare gevechtswaarde en haar gehalte. Vermoedelijk hebben aan hen, die daarbij de leiding en de beslissing in handen hadden, de eischen van een goeden troep en de voorwaarden, hoe dien te vormen en te behouden, wel voor den geest gestaan, doch hebben zij ten slotte het onderspit moeten delven tegenover de volkswensen en de z.g. politiek.

In den zomer van 1915 hadden wij een goed leger. In veel van het

1) Ons Leger, 1919, blz. 238/40.

2) T. a. p. blz. 241.

3) Militaire Spectator. T. a. p.

ontbrekende op materieel gebied was voorzien; ook de encadreering was aanmerkelijk verbeterd. Ge oefendheid, tucht en samenhang lieten weinig te wenschen over. Toen werd de overtuiging meer en meer algemeen, dat de oorlog nog jaren duren kon en kwam het vraagstuk aan de orde om door (tijdelijke) invoering van den algemeenen dienstplicht en uitvoering van de gewijzigde landstormwet de onder de wapenen zijnde oudere lichten af te lossen. Door mij is toen het advies gegeven het bestaande, goede leger als het leger te behouden in zijn bestaande formatie en het, wanneer de reserves voldoende ge oefend zouden zijn, geheel tot het veldleger te rekenen, het zoo goed mogelijk als zoodanig te organiseeren (vermeerdering met ruim 50%); voorts zich door snelle uitvoering van de landstormwet, en wel door oefening te velde bij de bestaande onderdeelen, voornamelijk bij de troepen te voet, bis- of reserve-eenheden, derhalve in totaal een reserveleger te vormen, dat dan later voor de Liniën en Stellingen te bestemmen ware. Men was dan in betrekkelijk korten termijn tot een verdubbeling van onze krijgsmacht à 200.000 man geraakt, en had het goede leger met zijn verkregen samenhang en ge oefendheid als leger te linie behouden 1). Achter elk onderdeel (bataljon, compagnie) had voor aflossing en reserve een bis-eenheid gereed gestaan, wat in den loopgravenoorlog zoo noodig gebleken is. In stede daarvan heeft men de oefening der reserves in de eerste plaats dienstbaar willen maken aan geleidelijke aflossing der oudere lichten, welke op papier naar reserve-formatiën overgingen. „De gevolgen van een dergelijk stelsel zijn niet uitgebleven en hebben, na een ruim driejarig z.g. doorstreamings-, in werkelijkheid ten deele ontbindingsproces, haar bekroning gevonden in voorvallen, gelijk in de Harskamp” 2).

Weinig minder fataal dan de niet ophoudende doorstreaming werkte op den duur: „de opleiding der recruten in de depots, waarbij de man dus tijdens zijn eerste-oefening door twee handen ging, onder twee chefs kwam; zij was een paedagogische fout van de eerste orde, en heeft er zeker krachtig toe bijgedragen om de krijgstucht te ondermijnen” 2). Men brak met het aan den lateren Generaal Prins te danken stelsel der compagniesgewijze opleiding der recruten in hun eigen omgeving onder hun eigen kapiteins, een stelsel, dat gedurende de laatste 30 jaren terecht een der hoeksteen van ons militair opleidingsstelsel uitgemaakt had.

4°. Is ons leger tijdens de mobilisatiejaren ten slotte voor een groot gedeelte mede gestrand door onzen volksgeest. De onder 2°. en 3°. hiervóór genoemde feiten vallen voor een belangrijk gedeelte daartoe terug te brengen. „Weerzin tegen het brengen van offers, welke geen direct voordeel beloven op te leveren” noemde Generaal C. J. Snij-

1) Zie, behalve eene Nota dd. 18. II. 1914, mijn vlugschrift: Snelle uitvoering van de landstormwet. Uitgegeven door Volkswaarheid (1915).

2) Militaire Spectator. Mrt. 1919.

ders niet lang geleden een der kenmerken van ons volkskarakter 1). En die weerzin maakte, dat, toen het meest imminente gevaar voor Nederland voorbij was, de natuur hare rechten hernam, de ware „aerd der Hollanders” (J o h a n d e W i t t), welke alleen weet van toewijding en offers brengen, indien het zeer noodig is, weer boven kwam, de natie weer begon te droomen van geld verdienen, een ieder in ons volk, dat zich kenmerkt door „op de spits gedreven individualisme en eigengerechtigheid”, weer zijn eigen weg in handel, kantoor, inrichting, enz. wenschte te gaan bewandelen, ook wanneer hij voor het uiterlijk nog tot de krijgsmacht behoorde. Ons stelsel van legervorming en daarmee ons leger kwamen uitsluitend te staan in de fatale teekenen van aflossing = doorstrooming, en verlot, met de bekende gevolgen van geleidelijk verval. Hoeveel eerder zou dit alles zich in de krijgsmacht van den Belt voorgedaan hebben, indien hare Zaterdagnamiddag-dilettanten het 4¹/₄ jaar achtereen hadden moeten volhouden!

Om nu nader den invloed te toonen, dien de hier genoemde vier feiten op den geest, de geoefendheid, den samenhang, dus de waarde van onze krijgsmacht geoefend hebben, zal hier worden aangehaald, wat een compagniescommandant, die hart voor zijn onderdeel had, mij in de latere tijdperken van de mobilisatie schreef. Medio 1916 luidde het: „Dat is een wanhopige eigenaardigheid bij ons, dat de beste officieren uit den troep gehaald worden voor bijbaantjes, alsof de troep niet het allerbelangrijkste is. Mijn oudste luitenant is één maand officier, mijn oudste verlofsofficier is gymnasiast.... Begin 1916 begon helaas de aftakeling, doordat de oudere lichten weggehaald werden voor de landweer of de reserve-bataljons. Hierdoor gingen de beste, meest vertrouwde kerels, de steunpilaren, weg en werden vervangen door jonge, slecht en verkeerd geoefende landstormers. Dit schijnt mij een groote fout geweest te zijn. Waarom moeten de veldcompagnieën, die in hunne toenmalige samenstelling door 1¹/₂ jaar samenwerken werkelijke oorlogslichamen waren geworden, nu gedesorganiseerd worden? Er was niets tegen geweest de landstormers bij de L. W. en de reservebataljons in tē deelen (waar men later toch toe is moeten overgaan) en de compagnieën intact te laten.” Einde 1916 schreef hij: „Alles gaat dan ook weer zijn gewonen gang, helaas op oefeningsgebied bergaf, daar thans door allerlei omstandigheden de z.g. oorlogssterke compagnieën soms uitrukken met een sterkte van 15 man en vrijwel zonder kader.” Medio 1917 luidde het: „Mijn compagnie begint hopeloos te verworden, waar men als C.Ct. machteloos tegenover staat,.... want wij krijgen wel de recruten, maar missen te eenenmale de gelegenheid om hen verder op te leiden, terwijl iedere ploeg al heel gauw afgeroomd wordt, daar de kaderopleiding niet bij de compagnie, maar

1) Ons Leger. 1919, blz. 207.

centraal bij het regiment plaats vindt 1). De compagnieën infanterie gaan daardoor langzamerhand bestaan uit 6 à 7 groepen soldaten van verschillende graad verbijsterende ongeoefendheid. Met Kerstmis had ik nog maar 2 jonge verlofsluitenants over. Een dezer achtte ik zeer geschikt voor recrutenopleiding en eenige weken van te voren besprak ik de opleiding in details met hem, hielp hem aan wat studie er over, deed hem een regeling ontwerpen, enz. Hij interesseerde er zich zelf zeer voor en toen de ploeg à 40 man zeer weinig geoefend bij de compagnie aankwam, werd dadelijk met kracht begonnen. Twee dagen later werd bedoelde luitenant met een zeer sterk detachement oudere manschappen naar X. gezonden om te pionieren! Tegelijkertijd moest de geheele recrutenopleiding stop gezet worden, want het garnizoen vroeg zeer veel personeel voor garnizoensdiensten en employementen, zoodat nu ook de jongste ploeg aan het wachtdoen en corveeën moest. Toen mijn recrutenluitenant met zijn detachement uit X. terugkwam, stond alweer een nieuwe recrutenploeg voor de deur; ik troostte mij met de gedachte, dat hij nu de beide ploegen tegelijkertijd zou kunnen nemen. Hij begon opnieuw vol moed. Vier dagen later werd hij voor onbepaalden tijd gedetacheerd bij een M. P.!

Gelukkig kreeg ik spoedig daarna een beroepsofficier over van een der depôts; deze vatte de recrutenopleiding met kracht aan. Vier dagen later werd hij bij een ander M. P. gedetacheerd. Ik heb toen zelf de recrutenopleiding genomen, hoewel dit voor een C.Ct. bij al het andere werk feitelijk ondoenlijk is. Toen weldra ook mijn laatste verlofsluitenant met studieverlof ging, kreeg ik als eenig luitenant weer een beroepsofficier van een der depôts en kon ik dezen de recruten (en met nu al weer een derde ploeg, en de beide vorige waren nog zoo weinig geoefend!) geven. Toen hij 2 weken bij mij was, werd ik zelf aangewezen als . . . ., wat mij 5 dagen per week in beslag nam. Bij mijn compagnie waren toen dus ± 100 oudere manschappen en 3 categorieën recruten (samen ook ± 100 man); voor dit alles was 1 luitenant ($1\frac{1}{2}$ jaar officier), die tevens d.d. luitenant-adjutant, leeraar aan een onderofficierscursus, leerling in de rijlessen te Z. was. Wat kon daarvan terecht komen? Ik heb geprotesteerd en geprotesteerd, en eindelijk gedaan gekregen dat ik weer ontheven werd van mijn functie als . . . . Ik heb toen nog 2 maanden aan de compagnie kunnen werken en gedaan wat ik kon, maar vrijwel zonder officieren, en met onafgebroken detachering van het kader in allerlei specialiteitsfunctiën, terwijl Hoogerhand van den troep ook in de eerste plaats allerlei specialiteitswerk verlangde. Daardoor kon het resultaat niet groot zijn."

Dit is de werkelijkheid, zooals zij, inzonderheid bij de troepen te voet, ruim 3 jaar bestaan heeft. Welk legerstelsel is op den duur daartegen bestand? Wellicht „de nieuwe weermacht“?! Schr. kon gemakkelijk op het titelblad zijner brochure doen drukken: „Het Vader-

1) In beginsel een groote fout, waartegen ik altijd opgekomen ben. v. D. v. L.

land ghetrouwe blyf ick tot in den doet"; dat staat er heel mooi, doch het bewijst niets. Ook ik kon dat boven mijn artikel plaatsen; de Redactie had wel de beleefdheid gehad, het te laten passeeren en de zetter had het zeker gezet. Doch Schr. blijft geheel in gebreke te bewijzen, waaraan „de nieuwe weermacht" haar grootere toewijding en beter volhardingsvermogen te danken hebben zal.

Naar aanleiding van de hierboven geschetste werkelijkheid der jaren 1916 t/m 1918 schreef ik reeds in Maart j.l.: „Men moet zich over den goeden geest in het leger verwonderen, dat verschijnselen, gelijk die van de Harskamp, zich in een zóó groote krijgsmacht hier en daar door een toevalligen samenloop van ongunstige omstandigheden, juist door die voortdurende doorstrooming, bij de herhaalde, abnormaal groote lichtenen nog niet eerder noch meer algemeen voorgedaan hebben" 1). Doch evenzeer moet het verwonderen, dat Schr., die blijkens zijn Avondpostartikelen volkomen bekend was, inzonderheid met de hiervóór onder 2°. en 3°. genoemde factoren, welke zoo sloepend op het gehalte onzer krijgsmacht gewerkt hebben en daarop thans in zijn brochure in het kort terugkomt 2), niettemin het in 1914 bestaande legerstelsel van dit alles de schuld geeft en tot de slotsom komt, dat wij iets geheel anders krijgen moeten: „de nieuwe weermacht"!

Hoogst eigenaardig doet ten slotte de wijze aan, waarop het geheel nieuwe leger in het leven geroepen worden moet: „Bij die(n) komende(n) opbouw mogen alleen dié aanvoerderskrachten uit het oude stelsel worden gebezigd, die jong en . . . brandschoon zijn — dit worde zonder genade toegepast" 2). Hoe dit nu gaan moet, wie dit alles beslissen zal en hoe, wordt niet vermeld. Wel volgt onmiddellijk op de aangehaalde tirade: „Mijn totaalindruk van den troep op het einde van 1918 was de volgende: de hoogere aanvoerders zijn over 't algemeen te oud en hoogere eischen moeten hun worden gesteld; de jongere aanvoerders kennen den troep te weinig met al de nadeelige gevolgen van dien." Op die wijze blijft er niet veel over. De vraag dringt zich dan op: Wie moeten de zifting bewerkstelligen, welke Kolonel van den Belt op het oog heeft, wie beoordeelen, of A, B en C enz. al dan niet z.g. „brandschoon" zijn. Toch zeker niet de hoogere aanvoerders, die volgens Schr. te oud zijn, niet aan hooge eischen voldoen en dus zeker geen juisten maatstaf weten aan te leggen? Dan de jongeren? Doch deze „kennen den troep te weinig" en dus ook de juiste eischen. Moet één persoon dat doen? Doch hoe zal hij, zich geheel losmakende van de natuurlijk dan ook niet juiste beoordeelingslijsten, 2000 officieren naar recht en juiste waarde beoordeelen? Of moet die zifting opgedragen worden aan Schr. met een beperkten kring van aanhangers en volgelingen, die naar hun persoonlijk inzicht het begrip

1) Militaire Spectator. Mrt. 1919.

2) Brochure, blz. 9.

„brandschoon” zouden moeten beoordeelen? Dit komt mij zeer autocratisch en weinig verdraagzaam voor, houdt bovendien geen rekening met de eerbiediging van eens anders meening, doch doet eenigszins denken aan het systeem van Alva.

II. DE OORLOGSWAARDE DER „NIEUWE WEERMACHT”.

Wij zullen thans nagaan, welke de oorlogswaarde zal zijn van de „nieuwe weermacht”, die het stelsel van den Belt ons schenken zou. Voorop stelt Schr., dat allen en alles in den lande, geschikt om op eenigerlei wijze de weerkracht te verhoogen, daarvoor moet worden benut, bruikbaar gemaakt en georganiseerd; derhalve o. m. de strikt algemeene dienstplicht. Schr. wenscht voorts plaatselijke recrueteering, opleiding, oefening, organisatie en mobilisatie. Voor de opleiding tot landsverdediger is de 17-, 18- en 19-jarige jongelingsschap ter beschikking: alle Zaterdag middagen en één avond in de week. Na de opleiding tot weerbaar man behoort elk Nederlander achtereenvolgens gedurende 9 jaren tot het veldleger, tot de reserve en tot de etappentroepen (totaal derhalve 27 lichteningen). Aan oefeningen op groote schaal neemt hij deel: bij het veldleger om de 3 jaren, gedurende 22, 15 en 8 dagen, en bij de reserve éénmaal gedurende 8 dagen — maximum 1). Terecht eischt Schr. strikt algemeenen dienstplicht met een groot aantal lichteningen. In mijn, in den aanvang genoemde voordracht stelde ik als eisch, dat wij, wat den vorm onzer krijgsmacht betreft, voortaan den mobilisatietoestand zullen kunnen ingaan, zooals wij dien in 1918 uitgegaan zijn; toen hadden wij ten slotte 24 lichteningen en strikt algemeenen dienstplicht; de lichtening 1919 zou 48.600 man geteld hebben. Als klein volk moeten wij, om gewicht in de schaal te kunnen leggen, een betrekkelijk groot leger bezitten. Zoo dat nog noodig was, heeft bovendien de mobilisatie-ervaring geleerd, dat wij, om in alle behoeften der landsverdediging te voorzien, zeer veel troepen noodig hebben: een voldoende talrijk veldleger; bezettingstroepen; troepen voor de grens- en de kustbewaking, welke laatste langs de Hollandsche vastelandskust gedurende het geheele verloop van een oorlog op volle sterkte in wezen zal moeten blijven; troepen voor Zeeland en Friesland (tijdelijke stellingen); troepen voor verschillende onzer opnamestellingen aan de rivieren en tijdelijke bruggenhoofden; arbeidersbataljons om onze permanente en tijdelijke Stellingen in staat van verdediging te brengen; troepen voor tal van bewakingsdiensten (spoorwegen, magazijnen, afsluitingslijnen enz.) en tot handhaving van de openbare orde; troepen tot aanvulling der strijdende afdeelingen (depottroepen), Daarbij heeft de moderne, langdurige, in alle opzichten uitputtende loopgravenoorlog geleerd, dat voor elk strijdend onderdeel een volledige bis-eenheid ter beschikking moet staan om onderdeelen, die zeer

1) Brochure, blz. 10/1.

geleden hebben of zeer vermoeid zijn, door even sterke, volkomen versche troepenafdeelingen te kunnen aflossen.

Omdat wij een sterk leger noodig hebben en ook ten einde in ons volk een gezond gemeenschapsgevoel te ontwikkelen, moet de inderdaad algemeene dienstplicht de basis van het geheele stelsel uitmaken. Verder moet, om tot een groot getal te komen, het leger ook voldoende diepte bezitten, d. w. z. een voldoende aantal lichten. Ten onzent is dit in 1912 teruggebracht van 15 tot 11; daardoor werd het belachelijk klein en aanvaardden wij een in Europa eenig duur stelsel van legervorming: „een rampzalig offer aan een verkeerden volksgeest” (Generaal Staal). Dringend noodig is het om voor de eigenlijke krijgsmacht terug te keeren tot onze traditioneele leeftijdsgrens van 35 jaar. Deze schenkt 15 lichten, te verdeelen in 7 voor het actieve leger, 8 voor de landweer. In verband met het grootere verloop van de oudere lichten vindt dan een zuivere verdubbeling van het actieve leger door de landweer plaats. Door den grooteren band en samenhang in de onderdeelen krijgt men aldus het meest methodisch en ordelijk legerstelsel. De waarde van dit argument zal vooral hij waardeeren, die een open oog heeft gehad voor de geweldige mêlée, die de z.g. doorstroming en aflossing in de jaren 1914/8 in onze toenmalige krijgsmacht ten slotte veroorzaakt hebben. Zij zetten daarin het sloopersmes en waren de hoofdoorzaak van haar degeneratie.

Achter leger + landweer heeft men den landstorm. Dringend noodig is het om uit dezen, achter de eigenlijke, strijdende krijgsmacht, nog over een derde stel troepeneenheden te kunnen beschikken, welke, wellicht hier en daar de eerste oorlogsdagen uitgezonderd, uitsluitend dienen voor nevendoeleinden en diensten in den rug van de eigenlijke krijgsmacht: bewakingsdiensten; vasthouden van nevengebieden; vooral het in staat van verdediging inrichten en bezetten van Liniën en Stellingen, opnamestellingen voor het Veldleger, enz. Het is speciaal met het oog op laatstgenoemde taak, dat bij mobilisatie onmiddellijk beschikt moet kunnen worden over behoorlijk geëncadreerde, sterke arbeiderbataljons; moet al het werk dan nog geschieden door bijeen te brengen afdeelingen burgerarbeiders, dan zal daarvan in vele gevallen niets terecht komen. In verband met het grootere verloop onder de ouderen en de onmisbaarheid van velen voor bestuursfunctiën, het in gang houden van het oeconomische leven e. d. zou de bewapende landstorm 10 lichten moeten tellen om een derde stel troepeneenheden (bataljons) op oorlogssterkte te kunnen vormen. De landstormplicht strekt zich dan uit tot het 45e levensjaar; enkele ééndaagsche opkomsten voor inspectie (mobilisatie) en oefening zijn hier voldoende.

Wij komen met de 2 hiervóór ontwikkelde fundamenteele grondbeginselen tot den strikt algemeenen dienstplicht en 25 lichten. Deze eischen schijnen hoog, doch komen nagenoeg overeen met den toestand, welke bij het einde der mobilisatie bereikt was. Het eenige, doch

dan ook zeer belangrijke verschil is, dat die toestand niet methodisch in vreedestijd voorbereid was, doch onder den drang der omstandigheden en op gebrekkige wijze verkregen.

Vergelijkt men de eenige twee, door mij vooropgestelde, grondslagen met het legerstelsel van den Belt, dan blijkt er een groote overeenstemming. Het aantal lichten — 27 contra 25 — scheelt zeer weinig; alleen is de door mij voorgeslagen verdeeling: $7 + 8 + 10$ rationeeler dan 3×9 met het oog op het toenemend verloop der oudere lichten. Overigens bestaan er echter zeer belangrijke verschillen: ik wenschte, mede om praktisch te blijven, zooveel mogelijk voort te bouwen op het bestaande (evolutie); vandaar behoud van beroepsinstructeurs, van de kazernes en andere militaire instellingen; voorts een eerste-oefeningstijd van 6 à 8 maanden. Kolonel van den Belt daarentegen vraagt: vervanging van het beroepspersoneel door verlofspersoneel; breken met de kazerne-opleiding, welke verworpen wordt als „de productie in ernstige mate schadelijke, niet strikt noodig, kostbaar en weinig aantrekkelijk”, voorts een geheel anderen eerste-oefeningstijd, n.l. voor de 17-, 18- en 19-jarigen op de Zaterdagmiddagen (praktijk) en één avond per week theorie.

Van deze drie factoren vormen de verkorting en de zeer eigenaardige inrichting van den eerste-oefeningstijd de basis van het stelsel, want wanneer men komt tot oefening van de 17- tot 19-jarige jeugd uitsluitend des Zaterdagmiddags en één avond per week, heeft het geen zin meer om jaar in en jaar uit beroepskaders en kazernes te onderhouden en is het beter om geheel overstag te gaan (= de N. W.). Voor de herhalingsoefeningen in Zwitserschen geest, met alle lichten te houden, zijn de kazernes toch veel te klein en moet men komen tot ruime kampen (barakken) volkomen buiten, terwijl tijdens laatstbedoelde oefeningen ook alle kaders onder de wapenen komen, zoodat de beroepsinstructeurs ook dan niet onmisbaar zijn.

Het stelsel staat en valt derhalve met de zeer korte, zeer eigenaardig verdeelde eerste-oefening van $3 \times 52 \times$ (één middag + één avond).

In mijn voordracht in Krijgswetenschap en ook in het daarop gevolgd debat, heb ik vrij uitvoerig uiteengezet, waarom met een zeer korten eerste-oefeningstijd (Zwitserland 60 à 90 dagen) bij ons geen genoegen genomen worden kan; de omstandigheden verschillen in dit opzicht te veel tusschen Zwitserland en Nederland: aard der terreinen; volksaard; tuchtgevoel; schietvaardigheid 1). De mentaliteit van ons volk in aanmerking genomen is de kans echter groot, dat men uit den z.g. Volkenbond nationale en politieke munt kloppen en op aanzienlijke vermindering van druk en kosten van het krijgswezen aandringen zal. Natuurlijk kan er thans sprake zijn van eenige ontspanning in den krijgsdienst, doch dit mag voor hen, die het leger in de eerste plaats goed wenschen en zich niet met een vernisje tevreden stellen willen,

1) Krijgswetenschap. 1918/9, blz. 262/3 en 340/1.

niet den doorslag geven. Dat Denemarken, Noorwegen en Zwitserland een veel korteren eerste-oefeningstijd hebben en Zweden thans dien van 4 maanden ingevoerd heeft, zegt voor ons zeer weinig. Die landen vinden veel meer steun in hun terreinen dan wij of zijn veel meer excentrisch gelegen. Als klein land nagenoeg op den kortsten weg Berlijn—Parijs (men denke aan de overvalling van Luik) en recht tusschen Engeland en Duitschland gelegen (men denke aan de overvalling van Port-Arthur) moeten wij paraat blijven. Dit is een plicht, welke onze bedreigde internationale ligging ons oplegt, dien wij, om zelfstandig voort te bestaan, te aanvaarden hebben en waaraan wij ons niet mogen onttrekken. Gebeurt zulks wel, dan wordt in een komend wereldconflict onze onzijdigheid vroeg of laat geschonden, zooals dit in den afgelopen wereldoorlog op andere zwakke plaatsen geschied is (België; Gallipoli; Saloniki, enz.) 1).

Geoeffendheid en samenhang, orde en tucht moeten bij ons tijdens de eerste-oefening aangekweekt worden. Daarbij, wil het leger zijn sociale roeping kunnen vervullen, gunstig inwerken op geest en lichaam, besef van orde en tucht ook in ons volk bevorderen, dan moet men het leger daartoe ook den tijd gunnen en geven.

Neemt men den tijd van heen- en weerloopen in rekening, die zowel in de grootere steden als ten plattelande belangrijk blijken zal, dan schenkt de eerste-oefening van den Belt (Zaterdag n.m.) ons oefeningsdagen van 3 uur (gemiddeld van 1³⁰ tot 5 n.m., waarin $\frac{1}{2}$ uur rust). Als wij aannemen, dat er van de 52 Zaterdag n.m. per jaar wegens vacantie, afwezigheid, ongesteldheid, te ongunstig weer, enz. 40 voor oefeningen beschikbaar blijven, zijn wij zeker boven de werkelijkheid. Dit geeft derhalve in de 3 z.g. eerste-oefeningsjaren $3 \times 40 \times 3 = 360$ oefeningsuren. Dit volgens de Avondpostartikelen, doch thans doet Schr. reeds doorschemeren, dat het met nog wel minder kan. De ijverige en bekwame recruten zouden vrijstelling van een deel der oefeningen kunnen krijgen, terwijl, indien men tot lichaams-oefeningen voor de 15- en 16-jarigen op Zaterdag n.m. komen mocht, de recruten-oefeningen te beperken waren tot de maanden Maart tot November 2). Dan daalt het aantal oefeningsuren dus reeds tot 240! Hoe Schr., die niettemin voor ons de noodzakelijkheid van een „solide weermacht” op den voorgrond stelt 3), hiermede genoegen nemen kan, is mij een raadsel. De door mij voorgestane eerste-oefeningstijd van 8 maanden of $8 \times 25 = 200$ werkdagen geeft, goed besteed, $200 \times 8 = 1600$ oefeningsuren of 4 à 5-maal zooveel. Nog meer pleit er vóór het bestaande stelsel, wanneer men bedenkt: 1°. dat een ononderbroken oefe-

1) Men denke ook aan onze ervaringen van de jaren 1794/5, 1799, 1809 en de Fransche overheersching.

2) Brochure, blz. 13.

3) Brochure, blz. 22.

ningstijd, waarbij de man continu in militairen dienst is en zich geheel daaraan geeft, betrekkelijk veel meer uitwerkt om zich ondergeschikt te leeren gevoelen, een onbeduidend deel van het groote geheel, ook orde en tucht aan te leeren, dan een gelijk aantal uren, over eenige jaren verdeeld, waarbij dienst en oefening slechts bestaan in het wekelijks enkele uren als voor lichaamsoefeningen bijeen te komen. 2°. Dat bij een ononderbroken dienst onder de wapenen, in kazerne of legerkamp doorgebracht, ook de overige 16 uren van het etmaal, welke wij hiervoor geheel buiten rekening lieten, ten deele medegerekend mogen worden. Hoeveel kwaads er thans ook, mede door Kolonel van den Belt, van de kazerne gezegd wordt, zij heeft in nagenoeg alle opzichten eveneens haar goede zijde. Wij komen aanstonds daarop terug.

Ook de herhalingsoefeningen — in een stelsel met zeer korten eerste-oefeningstijd van bijzonder gewicht, omdat zij de geoefendheid aanvullen en onderhouden, den band in de onderdeelen brengen moeten, gunstig inwerken op het fysiek van de weerbare mannen en, mits met alle lichten tegelijk gehouden, een mobilisatieproef vormen en aan alle aanvoerders de gelegenheid schenken tot oefening met volledig geëncadreerde oorlogseenheden — zijn in het stelsel van Schr. karig verzorgd. In de eerste 9 à 12 van de 27 dienstjaren vinden er 4 plaats te zamen, van $22 + 15 + 8 + 8 = 53$ dagen. Ik vroeg er 6 in de eerste 13 à 14 jaar, in totaal $3 \times 13 + 3 \times 6 = 57$ dagen, dit niettegenstaande de eerste-oefeningstijd 4 à 5 maal dien van het stelsel van den Belt bedraagt.

De eischen, door Kolonel van den Belt inzake eerste oefening en herhalingsoefeningen gesteld, achten wij onvoldoende, inzonderheid wat de eerste betreft. In dit verband zij hier een woord aangehaald, onlangs door Generaal C. J. Snijders geschreven: „Onvoldoend geoefende soldaten den oorlog in te jagen, is massa-moord met voorbedachten rade. Het beteekent bovendien het bij voorbaat prijs geven van de overwinning, dus den ondergang des lands” 1).

In de tweede plaats de kazerne. In vele opzichten is zij een noodzakelijk kwaad. Zij wordt vrijwel onvermijdelijk, indien men, door een eerste-oefeningstijd van beteekenenden duur, den staatsburger zijn militairen plicht ineens wil laten vervullen. Zeker zal de overgrootte meerderheid der bevolking liever ineens, zij het met 6 à 8 maanden kazerneverblijf, „er af” zijn dan dat men 3 jaren lang iederen vrijen Zaterdagmiddag onder de wapenen komen moet. Al is het aantal diensturen in het stelsel van den Belt slechts $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{5}$, de dienstplicht zelf zal veel drukkender blijken. Op het platteland zal het hoogst moeilijk zijn om de bevolking wekelijks op loonende wijze te concentreeren, vooral in den hooi- en in den oogsttijd. Voor de bereden Wapens met hunne stallen en paarden, voor alle specialiteiten-korpsen, zoals de pontoniers, torpedisten, genisten, den motordienst, het vliegwezen, de marine,

1) Ons Leger. 1919, blz. 221.

e. d. zal het onmogelijk blijken om het stelsel van den Belt door te voeren; hier zal men van zelf moeten komen tot een langeren, ononderbroken oefentijd, beroeps-instructeurs en kazernes, al waren deze laatste slechts een noodzakelijk kwaad. En is dit inderdaad wel juist? Kolonel van den Belt zegt, „dat de recruit daar niets leert, wat hij ook buiten de kazerne niet zou kunnen (en daarom: zal??)leeren.” Wij gaan met deze zienswijze in het geheel niet accoord. Uit het oogpunt van opleiding en oefening heeft de kazerne — als middel — ontegenzeggelijk hare waarde. Bovendien zijn er tal van zaken, die inhaerent zijn aan het kazerneleven, haar militair-opvoedkundige beteekenis bezitten, zooals op wacht komen, op post staan, oefeningen van langeren duur bij nacht, manoeuvres, de zorg voor de bereiding van het eten te velde e. d., doch die in het stelsel van den Belt tijdens de eerste-oefening in het geheel niet tot haar recht komen. Bovendien worden in de kazerne tucht en orde, ondergeschiktheid e. d. ook buiten de diensturen aangekweekt. Men heeft den man in de kazerne veel beter onder de hand dan in een kantonnement, en daar nog weer heel wat beter dan wanneer hij, vanuit eigen kring, woning en bezigheid, wekelijks enkele uren komt oefenen. Schr. noemde de in de mobilisatiejaren verkregen resultaten „zacht uitgedrukt niet best”. Hij geeft mede de kazerne de schuld, doch m. i. diende de conclusie precies andersom te luiden: juist doordien het leger, te groot geworden, aan de kazerne ontgroeid was en in het algemeen een kantonnementsleven leidde, werden geoeffendheid, samenhang en tucht voortdurend minder. Hoe moet het nu gaan, indien men den in vreedstijd bestaanden band, door de kazerne gelegd, moedwillig geheel slaakt, en de débandade der jaren 1916 tot 1919 in den vergrootenden trap tot systeem verheft = het stelsel van den Belt? Toezicht op het onderhoud van kleeding, wapenen en uitrusting, op de reinheid van het kwartier, op tijdig opstaan, op het gedrag en de hygiëne is in de kazerne veel beter en gemakkelijker uit te oefenen dan in de kantonnementen, en hier nog weer veel beter dan wanneer iedere z.g. soldaat in zijn eigen woning ingekwartierd is. Alle officieren, die hun onderdeel te velde beurtelings in kantonnementen en kazernes gecommandeerd hebben, gaven toe, dat te zijner tijd een hernieuwd kazerneverblijf dringend noodig was om de tucht weer aan te halen. Zelfs werd dit ondervonden bij de Bereden Artillerie, waar men en in de paarden en in de kanonnen (batterij) altijd een band en gedwongen bezigheid vond.

Schr. is over de kazerne zeer slecht te spreken, doch vele bewijzen tegen de kazerne voert hij niet aan. „Dat er negatieve kazerne-invloeden bestaan, zal niemand kunnen ontkennen” 1). Zeer juist! Doch ook van de Zaterdag n.m. oefeningen zullen wel negatieve en ontbindende invloeden uitgaan! Dat de nadeelen der kazerne zeer belangrijk zijn, vooral op moreel gebied 1), moet ik bestrijden. Gedurende mijn officiers-

1) Brochure, blz 13.

diensttijd heb ik nog al eens in de kazerne verkeerd, o. a., behalve verscheidene luitenantsjaren, drie jaar onafgebroken als batterij-Ct., toen ik mijn kader en mijn manschappen dagelijks en aandachtig van nabij gadesloeg, doch nimmer heb ik iets van eenige beteekenis waargenomen, wat op moreel gebied bepaald tegen de kazerne pleiten kan. Ook geloof ik niet aan den z.g. afkeer van het Nederlandsche volk van de kazerne 1), indien men overprikkelde, hyperbeschaafde en verweekelijkte groot-stedelingen uitzondert. De eenvoudige, goedmoedige burger en de boerenzoon vinden het — zoolang zij jong zijn en het verblijf niet van al te langen duur is — in de kazerne nog zoo kwaad niet als zij, die steeds naar iets nieuws haken, ons thans wel willen doen gelooven.

Schr. voert aan, hoe Generaal Kn o o p verklaarde „de ondervinding, verkregen in de kazerne, op geen hoogen prijs te stellen en dat Stieltjes de kazerne de antipode van het krijgsberoep noemde” 2). Zijn medestanders hebben ook mijn Vader tegen de kazerne aangehaald, die in 1887 schreef: „Slechts enkele schreden buiten den militairen kring zijn noodig om te vernemen, hoe anti-nationaal de kazerne in Nederland is. De meest overwegende bezwaren van ons volk zijn gericht tegen de kazerne en niet tegen den wapenhandel.” Al deze uitingen uit de 40er tot 80er jaren betreffen de oude kazernes en het kazerneleven uit den remplacantentijd. Dit geldt ook van Schr.'s eigen ervaring, welke hij in hooge mate tegen de kazerne uitspeelt, doch welke dagteekent van de jaren vóór 1883. Nu de laatste 20 jaren zeer veel ten goede gewijzigd is op het gebied van huisvesting, legering en voeding van den troep, het zedelijk peil in de kazerne, den aard der oefeningen, alsmede den omgang tusschen meerderen en minderen zijn die citaten thans ter zake niet meer dienende. Wat gold voor de oude kazernes te Bergen op Zoom, Breda (Stallenkazerne, veelzeggende benaming!), Venlo, Roermond, enz., enz., geldt allermint voor de moderne militaire verblijven te Breda (Chassé-kazerne en cavaleriekazerne), Amersfoort, Ede, Harderwijk, Tilburg, enz., enz. Wij willen hiermede allermint zeggen, dat het kazerneverblijf niet veraangenaamd worden kan, noch de kazerne-opvoeding en -opleiding verbeterd. Integendeel! Wie b.v. kans ziet om het geheele garnizoen Amsterdam naar buiten te brengen, bewijst daarmede aan onze weerbaarheid, en daarmede aan ons land, een zeer grooten dienst. Ook tegen het garnizoen 's Gravenhage zijn gegronde bedenkingen aan te voeren.

Of het door de z.g. ontevredenheids-commissie als remedie aanbevolen barakkenstelsel en het door Schr. gewenschte stelsel der Zaterdag n.m. oefeningen een belangrijke verbetering brengen zouden, staat

1) Schr. zegt op blz. 13, dat de recruit het kazerneleven „verfoeit”.

2) Brochure, blz. 7. Ik vond van Stieltjes slechts aangehaald: „De kazerneering is in vele gevallen een noodzakelijk kwaad, maar nooit een absoluut goed en moet tot de geringste afmetingen herleid worden,” hetgeen heel iets anders is!

te bezien. Het is uiterst moeilijk om in dezen een zuivere balans op te maken en vast te stellen, welk deel van den z. g. afkeer van de z. g. verfoeide kazerne geschreven moet worden op rekening van de kazerne qua talis, welk deel daarvan feitelijk, hoewel onbewust, bij den te onafhankelijken Nederlander voortspuit uit afkeer van den krijgsveldienst en het brengen van offers in vreedestijd.

Doch dit alles nog daargelaten, is er één zeer voorname zaak, welke de man door een eenigszins langer durend kazerneverblijf leert, welke hij leeren moet om een goed soldaat te worden en welke hij nimmer leeren kan door wekelijks enkele uren met een geweer e. d. te komen liefhebben, n. l. een deel van zich zelf te geven aan het groote geheel, den militairen dienst, het leger, een der meest sprekende symbolen voor onze nationale gemeenschap: het Vaderland. L'abnégation de soi-même, zich een onbeduidend deel leeren gevoelen van de groote gemeenschap, aan wie men zoo noodig alles ten offer brengen moet, leert de man niet door zijn Zaterdagmiddagen met wapenoefeningen, marschen en sport te komen doorbrengen; dat leert hij alleen door een offer te brengen, een deel van zichzelf, d. i. een jaar van zijn leven te geven. Dan alleen ook ontstaat het gevoel van band, kameraadschap en samenhoorigheid, dat voor een goed troepenonderdeel onmisbaar is. In dit opzicht vormt het stelsel van den Belt een surrogaat bijna zonder eenige waarde. De kazerne moge ongezellig, het kazerneleven wat eentonig en dor zijn (de militaire oefeningen vormen hierop een kostbaren tegenhanger), het offer, dat de staatsburger aan de gemeenschap brengt, wordt er des te grooter en te waardevoller door. In zijne Avondpostartikelen zeide Schr.: „Het is voor den recruit toch een reusachtig verschil na de oefening terug te keeren naar zijn familie en kennissen en zijn bezigheden, dan naar de kazerne, die hem niets biedt dan eentonigheid en verveling.” Natuurlijk is dit op zich zelf juist, doch hiertegenover is de vraag gewettigd, of de militaire dienstplicht er in de eerste plaats op ingericht moet worden om den 20-jarigen dienstplichtige de maat der genoegens vol te meten. Bovendien kan de recruit des avonds met zijne kameraden uitgaan en gepaste afleiding zoeken. Zoo terecht wees Generaal C. J. Snijders er onlangs op, hoezeer matiging geboden en gewettigd is, waar het de behandeling in de kazerne geldt van jonge mannen, die slechts zeer tijdelijk in het leger vertoeven en voor de overgrootste meerderheid zeer zeker niet in weelde opgegroeid zijn 1).

In tegenstelling met het gezin, dat doorgaans verzachtend, te dikwijls verweekeljkend met den jongen 17- tot 20-jarigen staatsburger omgaat, werken de militaire dienst en de kazerne door de vermoeienissen, de ontberingen, het gemis aan comfort, het eenvoudige leven stalen en regenererend. Wanneer ook de vervulling van den militairen dienstplicht tot grondslag hebben moet, het den man steeds zoo licht, aan-

1) Ons Leger. 1919, blz. 213.

genaam en gemakkelijk mogelijk te maken, dan is het met het aankweken van geestkracht in het volk door middel van den militairen dienst weldra gedaan 1). Daarom heilig de kazerne als opvoedend element in het aankweken van offervaardigheid aan het landsbelang, samenhang in de troepenonderdeelen en het dragen van ontberingen door de mannelijke jeugd.

Behoudt men met den oefentijd van beteekenis ook de kazernes, dan blijft ook der dritte im Bunde: het beroepskader op volle waarde. Reeds Stieltjes zeide terecht, dat het streven om dit kader af te schaffen gelijk te stellen was met een poging om het onderwijs te verbeteren door de onderwijzers af te schaffen. Al, wat Schr. op de blzn. 13 tot 15 zijner brochure pro den verlofsaanvoerder vermeldt, is een overwonnen standpunt. „Zoo iemand, dan heeft de verlofsaanvoerder zijn sporen te velde verdiend” zegt Schr. Wij zouden dit ten volle kunnen onderschrijven, indien gesproken ware van den „goeden” verlofsaanvoerder. Hoe worden zij „goed”? Door doelmatige selectie en een goede opvoeding door goede opvoeders en onderwijzers. Dit zijn de beroepsofficieren! Selectie, goede opleiding en beroepsofficieren hebben bij de vorming van verlofsaanvoerders de laatste drie mobilisatiejaren maar al te zeer ontbroken. Daardoor liet het gehalte der opgeleiden ten slotte zeer veel te wenschen over; Schr. erkent dit zelf 2). Het werd revolutie werk = het stelsel van den Belt! Neen, zegt Schr., de aanvoerders worden in de toekomst goed door „de nieuwe weermacht”. Hoor slechts: „de aanvoerders, met zorg gekozen, zijn inderdaad de besten onder de goeden uit het geheele volk” 3). Zeker in theorie heel mooi! Doch m.i. in de praktijk voor een gedeelte „words, words”, alias phrasiologie. Gaat het in theorie in de bestaande krijgsmacht, en ging het in theorie zeker tijdens de mobilisatiejaren, niet volgens volkomen dezelfde beginselen? Wie zou ze anders wenschen? Doch wat is daarvan in de praktijk der mobilisatiejaren terecht gekomen? Hier verwijzen wij nogmaals naar de reeds aangehaalde, zoo ware woorden van Miles 4) Toch kwam onze krijgsmacht van 1916 tot 1918 voort uit het hecht georganiseerde, goed geoefende leger van 200.000 man van den zomer van 1915, waarin nog zeer vele beroepsofficieren. Hoe zal het gaan met de selectie en de goede opleiding der verlofsofficieren, der „besten onder de goeden uit het geheele volk” in het stelsel van den Belt, waarin een hechte

1) Kolonel v. d. B. eischte, dat de geheele volkskracht dienstbaar gemaakt moet worden aan de weerkracht „met zoo gering mogelijke offers.” (Krijgswetenschap, 1918/9. 328). Hij schuift de onaangename zijde van den dienstplicht in de kazerne te veel voorop. Ik kom hierop nog terug; zie blz. 775/6 e. v.

2) Zie o.a. Brochure, blz. 9.

3) Brochure, blz. 16. Waar Schr. op blz. 14 een Duitschen majoor aanhaalt: „Der französische Reserveoffizier ist es, der sein Vaterland errettet hat,” citeert hij een gemeenplaats. Na 1870/1 zeide men het zelfde van den Duitschen reserve-officier en den Duitschen schoolmeester. Dat is derhalve inhaerent aan den overwinnaar.

4) Zie blz. 756/7.

organisatie, goede oefening en de zeer vele beroepsofficieren allen ontbreken?

III. „DE VOORSTELLEN VAN DAM VAN ISSELT.”

Schr. begint zijn beschouwingen daaromtrent aldus: „In verband met dit alles doen wel eigenaardig aan de voorstellen van majoor v. D. v. Isselt in „Krijgswetenschap” over de reorganisatie onzer strijdkrachten, waarvan de basis is, naast vereenvoudigingen en bezuinigingen: verdubbeling der lichten (48.600 in stede van 23.000 man); opleidingstijd in de kazerne (kampen) van 8 zomermaanden voor troepen te voet (6 voor voorgeoefenden), de bereden wapens 1 jaar en de depôtstroepen 4 wintermaanden; herhalingsoefeningen om het andere jaar voor het actieve leger, 3 voor de landweer (van 13 dagen) en voor den landstorm ééndaagsche, voorts het verdubbelstelsel voor de tactische eenheden bij mobilisatie.”

Wanneer in het voorgaande duidelijker vooropgesteld ware, dat ik, evenals Schr., den strikt algemeenen dienstplicht als basis voor het stelsel eischte en, als hij, een groot aantal lichten (25 contra 27), dan kon het voorgaande gelden als een beknopt algemeen overzicht der grondslagen van de legerorganisatie, zooals ik die 29 April 1919 in Krijgswetenschap ontwikkelde. Alleen beging Schr. de vergissing den duur der herhalingsoefeningen op twee weken te stellen, terwijl ik duidelijk aangaf, dat die tijdens den landweerplicht telkens slechts ééne week zouden duren. (Maandag t/m Zaterdag) 1).

De kwestie van oefening al dan niet in kazernes, waarover reeds hiervóór, verder buiten beschouwing latende, zijn Schr.'s bedenkingen tegen het hier aangeduide stelsel drieledig: 1°. De kosten. 2°. De gevaren van het verdubbelstelsel bij een overvalling, mede wegens gemis aan band in de bij mobilisatie te vormen eenheden. 3°. „Te weinig houdt de heer v. D. v. I. bovendien rekening met de wenschen van het volk” 2).

Ad 1°. De kosten van mijn stelsel, „waarbij de kazerne het heele jaar schier bevolkt is en de productie dus ernstig geschaad zal worden,” acht Schr. van dien aard, dat het stelsel elders gezegd wordt, om met Generaal Percin te spreken, tot de „ruine économique” te zullen leiden 3).

Het is zeer moeilijk om de verschillende pro's en contra's van een legerstelsel op financieel gebied in vredestijd naar waarde te schatten. Algemeen bekend is, dat de leger-uitgaven voor een deel de assurantiepremie vormen tegen een oorlog met zijn financiële gevolgen. Wat het zeggen wil, wanneer men in dit opzicht in vredestijd een onvol-

1) Krijgswetenschap 1918/19, blz. 270.

2) Brochure, blz. 21. Zie ook blz. 22, „gebrek aan sympathie van het volk.”

3) Brochure, blz. 22. Zie aldaar ook: de kosten „niet te betalen.”

doende premie betaalt, kan een ieder ontwaren aan België. De kosten van een legerstelsel kunnen dus hoog zijn, eer zij te hoog zijn. In de tweede plaats zal een volk, dat zijn weerbaarheid goed verzorgt, daarvan in den oeconomischen strijd der volken in vreedstijd een zeer gunstigen weerslag ondervinden. In mijne laatste voordracht merkte ik dienaangaande op: „Wie de weerbaarheid bevordert, verhoogt tevens de veerkracht, wilskracht en levensenergie des volks; hij werkt de volkskracht, volkswelvaart en gezondheid rechtstreeks in de hand. M. a. w. de militaire uitgaven, goed besteed, zijn allerminst improductief” 1). Een legerstelsel met strikt algemeenen dienstplicht en niet te langen eerste-oefeningstijd zal een levenwekkend element in het volksleven vormen. De zekerheid, dat, wat men produceert en tot stand brengt, tot in lengte van dagen ongestoord het eigendom der eigen landskinderen blijven zal, moet prikkelend werken op de productie, zoowel materieele als geestelijke. De geregelde herhalingsoefeningen met alle lichten, mede een der grondslagen van het stelsel, noemde ik voor de mannelijke bevolking „een opwekkende en heilzame zomersport voor allen op 's Rijks kosten, waarbij men veel frissche lucht hapt, flink moede gemaakt en krachtig gevoed wordt, dit alles onder het sterkende besef, dat men zijn plicht tegenover de gemeenschap, d. i. het Vaderland vervult” 2). Er is derhalve gemeenschappelijke, doch ook individueele winst.

Wat nu de kosten in geld en de z. g. ernstige schade der productie betreft, het volgende: Ieder weerbaar man krijgt een militaire uitrusting en een vuurwapen, doch door de mobilisatiejaren waren wij reeds in dien toestand geraakt en bovendien eischt ook Schr. hetzelfde door den algemeenen dienstplicht van 27 lichten. De meerdere kosten van het door mij ontwikkelde stelsel en de afname der materieele productie kunnen, in vergelijking tot het bestaande stelsel, hoofdzakelijk slechts veroorzaakt worden door eerste-oefening en herhalingsoefeningen. Zeer kort samengevat komt dat stelsel hierop neer, dat er, behalve de eigenlijke lichte à 23.000 man, die bij de troepen te voet hoogstens 8 maanden blijft, ook een winterploeg viermaanders van die sterkte komt. Daartegenover staat, dat het blijvend gedeelte, nu nog vrij sterk, tot een uiterste minimum beperkt en de oefeningstijd der bereden Wapens van 2 op 1 jaar gebracht wordt. Laat ons nu eens rustig nadenken: Kunnen de kosten zóó overweldigend zijn, dat een „economische ruïne” in het leven geroepen wordt, indien elken winter 23.000 twintig-jarigen voor vier maanden onder de wapenen komen, doch daartegenover het blijvend gedeelte weggezonden wordt? De gemiddelde vredespresentsterkte zal bedragen: de beroeps-officieren + het beroepskader + de zeer weinige vrijwilligers + 23 à 25.000 dienstplichtigen voor eerste-oefening. Wanneer men nu be-

1) Krijgswetenschap 1918/9, blz. 248.

2) T. a. p. blz. 268.

denkt, dat de gemiddelde vredespresentsterkte van ons leger in de jaren 1894 tot 1913 geleidelijk geklommen is van bijna 27 duizend tot ruim 31 duizend man 1), dan blijkt, hoe tastbaar en schromelijk Schr. overdrijft met zijn schrikbeeld van een economische ruïne.

De meerdere kosten zullen derhalve alleen voortvloeien uit de herhalingsoefeningen, voor zoover zij in oefeningsdagen die van het bestaande stelsel overtreffen. Tusschen de N. W. en het door mij aanbevolen stelsel bestaat, wat den totalen duur der herhalingsoefeningen betreft, geen verschil van beteekenis 2). Daarbij bieden die oefeningen, behalve uit moreel en hygienisch oogpunt, nog zeer belangrijke militaire voordeelen 3).

Uitdrukkelijk zij omtrent het door mij voorgestane stelsel van twee bij elkaar aansluitende ploegen 8- en 4-maanders in dezelfde onderdeelen nog geconstateerd, dat het geen enkelen extra kazernebouw noodig maakt. Daarbij schenkt het bepleite verdubbelingsstelsel wegens soberder vredesorganisatie belangrijke bezuinigingen op tractementen en pensioenen voor beroepskaders. Minder zijn benoodigd:

A. Door invoering van het verdubbelingsstelsel: 170 kapiteins, 340 sergeanten-majors, 1190 sergeanten enz. Geleidelijk kunnen ook 44 hoofdofficieren, 44 luitenant-adjudanten en 170 beroepsluitenants verdwijnen.

B. Door reorganisatie van het veldleger: 12 brigadestaven en 6 regimentsstaven met hunne bureau's.

C. Door opheffing van één regiment cavalerie $\pm$ 600 officieren en minderen; 630 paarden.

D. Door een meer moderne indeeling der dienstplichtigen de 10 Provinciale Adjudanten 4).

Wij gelooven hiermede overtuigend aangetoond te hebben, dat de z.g. „economische ruïne” een fictie van Schr. is.

Ad 2°. Het verdubbelingsstelsel. Wat Schr. hiertegen aanvoert, moet wel gericht zijn (al staat het er niet) tegen de door mij aanbevolen verdubbeling *in* het actieve leger. Immers, dat ik de, vooral bij de infanterie nog vrij gebrekkige verdubbeling van het actieve leger door de landweer verbeteren wil door een volkomen verdubbeling van alle troepen te voet door gelijknamige landweeronderdeelen (7 + 8 lichtingen) kan het stelsel waarlijk niet tot een grief worden gemaakt. Feitelijk beval ik een volkomen verdrievoudiging onzer actieve krijgsmacht aan (leger + landweer + landstorm = 7 + 8 + 10 lichtingen); Schr. doet dit evenzoo, doch nam de m. i. minder logische samenstelling 9 + 9 + 9 lichtingen 5). Over de door hem zelf aanbevolen ver-

1) Minimum in 1903 met bijna 25 duizend man. Bovendien 1900 à 2000 officieren.

2) Zie blz. 766. De door mij voorgelagen verdeling: 6 korte mobilisatie-oefeningen (contra 4), over een grooter aantal dienstjaren verdeeld, is gunstiger.

3) Zie blz. 766.

4) Krijgswetenschap. 1918,9, blz. 290.

5) Zie hiervóór blz. 764.

drievoudiging stapt hij luchtig heen; evenzoo over de mijne. Nopens de gebrekkige, bestaande vertweevoudiging van het leger door de landweer, welke niettemin in 1914 redelijk gewerkt heeft, geen enkele klacht. „La bête noire” vormt alleen de door mij aanbevolen verdubbeling van het actieve leger zelf: bataljons infanterie en vestingartillerie van slechts twee vredescompagnieën, zooals de Bereden Artillerie dit reeds sedert 1913 kent. Hoewel het meest samengestelde Wapen, mobiliseerde zij in 1914 met uitstekenden uitslag volgens dit stelsel, ofschoon het nog niet ingeleefd en nog slechts gebrekkig voorbereid was 1). Uitvoerig zijn in mijn inleiding in Krijgswetenschap de deugden van het verdubbelingsstelsel, ook in het actieve leger, uiteengezet en zijn de 2 redenen verklaard, die in 1912/3 contra, alsmede de 5 redenen, die thans krachtig pro dat stelsel pleiten 2). Schr. vreest, dat er bij mobilisatie geen gelegenheid is om „den band te leggen tusschen de dan te vormen eenheden, een zoo uiterst belangrijke moreele factor”. Doch dat is ook niet noodig, want die band is reeds in vreedestijd volkomen gelegd: alle verlofgangers komen terug in hun vredeskazerne onder hun vredeskapiteins, hun luitenants en sergeanten, hun eigen en voorgaande lichten met hun eigen kader; de geregelde herhalingsoefeningen met alle lichten, waarbij het in tweeën deelen natuurlijk telken male beoefend is, hebben er nog toe bijgedragen dien band te versterken. Wil men dien band nog hechter maken, dan kan men de lichten om de andere in haar geheel bij de A. en bij de B. eenheid indeelen. Indien door de vredeseenheid lichten van voldoende sterkte gegaan zijn om bij mobilisatie twee oorlogseenheden op te stellen, en er behoorlijk werk gemaakt is van de kadervorming, ook in den officiersrang, is er geen enkel bezwaar tegen het verdubbelingsstelsel, doch pleit alles daarvoor. Schr. wensch achter een leger van 9 lichten zonder eenig beroepskader een soortgelijke reserve van 9 lichten. Dit heeft blijkbaar zijn volle instemming, want de lof over de „nieuwe weermacht” is uitbundig. Doch wanneer een vredeseenheid van de 7 best-geoefende lichten bij mobilisatie twee oorlogseenheden vormt, elk nog met $\frac{1}{2}$ van het beroepskader, heet de band niet aanwezig noch meer te leggen te zijn!! In vergelijking met Schr.'s stelsel heeft het door mij aanbevolen, wat den samenhang betreft, voor: beroepskader, een eerste-oefening van 6 à 8 maanden, kazerneverblijf en 4 dagen meer herhalingsoefening.

Doch nu komt het ergste nog: „Bovendien, welke gevaren levert niet het verdubbelstelsel bij een overvalling” (België 1914) 3). Moet in Nederland een in vreedestijd goed voorbereide, methodisch opgezette verdubbeling van het aantal actieve (oefenings-) of vredes-

1) Zie hieromtrent van mijne hand: Militaire Spectator. 1917. Het verdubbelingsstelsel der Bereden Artillerie, waar de gebrekkige voorbereiding en de uitstekende uitkomsten door tal van feiten gestaafd zijn.

2) Krijgswetenschap. 1918/9, blz. 271/6.

3) Brochure, blz. 21.

eenheden, die te bewerkstelligen is binnen een half uur, nadat de manschappen onder de wapenen gekomen zijn, juist nog: die te bewerkstelligen is, naarmate de dienstplichtigen opkomen, op een fiasco uitloopen, omdat in 1914 de vesting Luik geen stand gehouden heeft in België, waar men vlak voor den oorlog, zonder eenige voorbereiding, een verdrievoudiging bevolen had, terwijl en de officieren en de kaders en de manschappen voor die 3 eenheden ontbraken, en het leger nog op de basis stond van plaatsvervanging, zeer beperkt contingent en voluntariaat?! Hier heeft Schr. met recht „la mort sans phrase” over het verdubbelingsstelsel uitgesproken! Het is mij niet duidelijk, hoe iemand van de ontwikkeling en de belezenheid van Schr. voor den dag komen kan met zulk een oppervlakkige argumentatie (als men het zoo noemen mag!); onwillekeurig schoten mij de woorden te binnen, meermalen door Stieltjes aangehaald: „Le monde se paye de paroles; peu approfondissent les choses”. Hier heeft Schr. zich inderdaad met een enkel woord: „België 1914” afgemaakt van de waarde van een deugdelijk voorbereid verdubbelingsstelsel. Men zou evengoed aldus kunnen redeneeren: „Een schaap kan een zwaren wagen niet trekken; een paard is ook een dier op vier pooten; dus kan een paard het ook niet!”

Wel merkwaardig is het, dat thans bij verschillende bataljons onzer infanterie, in verband met de proef inzake den 6 maanden eerste-oefeningstijd en het kadergebrek, het verdubbelingsstelsel feitelijk toepassing vindt (slechts 2 compagnieën met recruten). In een kort en krachtig artikel somt Kapitein Haenen in De Militaire Spectator, 1919, blz. 645 acht voordeelen daarvan op. Volgens betrouwbare berichten wil men in Frankrijk, behalve een eerste-oefeningstijd van 8 tot 12 maanden, ook het verdubbelingsstelsel invoeren: het legerkorps zal er in vredes-tijd uit slechts één divisie bestaan!

Ad 3°. Het door mij ontwikkelde legerstelsel houdt te weinig rekening met de wenschen van het volk. Dit argument richt zich natuurlijk tegen den duur van de eerste-oefening en het verblijf in de kazerne; ook tegen het aantal herhalingsoefeningen (6 contra 4 van Schr.) en de kosten. Al deze zaken werden hiervóór reeds besproken. In het genoemde stelsel werd niet vooropgesteld, wat het volk wenscht, doch wat deugdelijke uitkomsten schenkt, geoefendheid, tucht en samenhang waarborgt. Zijn deze ook gewaarborgd door het stelsel van Schr., dat overigens ongetwijfeld den in dezen rampzaligen volksgeest in 't gevele komt door geringen persoonlijken en financieelen druk? Onze krijgsmacht van 1914 kwam uit de kazerne voort, en was beter geoefend dan op Zaterdag n.m. alleen, zij was veel hechter geëncadreerd dan volgens het stelsel van den Belt; zij was relatief duur. Het stelsel was ook toen der natie niet zeer sympathiek. Toch bleek zij paraat, was aanvankelijk met een uitmuntenden geest bezielde en zou ongetwijfeld haar plicht gedaan hebben, al hadden vele zaken beter kunnen zijn (wat in de komende jaren te verbeteren is).

De volkswensen zitten Schr. buitengewoon hoog: „De Nederlander moet gaan voelen voor zijn weermacht, wat, zoolang, mijn geheugen reikt, nimmer het geval was” 1). „De weermacht moet zijn de prototype van het volk en het naturel van het volk, met zijn liefde voor v r i j h e i d en r e d e!” 2) „Grondige wijziging van het wezen der zaak is noodig, rekening houdende met ons volkseigen, de toestanden, de bodemgesteldheid enz. en . . . met hetgeen ook elders geschiedt op dit gebied, om b e l a n g s t e l l i n g bij het volk te kunnen w e k k e n voor zijn weerwezen” 3). Dit alles klinkt heel mooi, even mooi als het motto op het schutblad: „Het Vaderland ghetrouwe blyf ick tot in den doet.” Doch ik vrees, dat bij invoering van Schr.’s stelsel alleen de belangstelling in het eigen ik toenemen zal en dat, wanneer het ooit op stuk van zaken, d. i. op vechten aankomt, er een grondige wijziging van het wezen der zaak blijken zal . . . in ongunstigen zin. Door invoering van Schr.’s stelsel wordt slechts het gemak gediend, worden geoeffendheid, tucht en samenhang ondermijnd, terwijl de belangstelling des volks voor zijn weerinstituut nagenoeg niet toenemen zal, terwijl de weldenkenden, d. z. zij, wien het ernst is met het gehalte onzer krijgsmacht, een afkeer zullen verkrijgen van zulk een surrogaat.

Bovendien, tot welke vreemde consequenties leidt Schr.’s praemisse: „rekening te houden met de wenschen van het volk?” Als het volk nu eens wenschte (uit gemakzucht) om in het geheel niet meer te dienen en niets meer voor zijn defensie te offeren, zou men daaraan dan maar voetstoots en blindelings moeten toegeven? Tot welke uitkomst zou dit vreemde standpunt leiden voor een Minister van Financiën, indien het volk eens in het geheel geen belastingen meer „wenschte” op te brengen!?

Wij zien de zaak eenigszins anders in, en beschouwen den dienstplicht als een voor den nuchteren, met handelsgeest behepten, ietwat egoïsten en in hooge mate zelfstandigen Nederlander als een p l i c h t, waarvan de vervulling hem zwaar valt. Door dien te vervullen, brengt hij een offer aan de gemeenschap, dat hij, uiterlijk gewillig, doch innerlijk eenigszins weerstrevend, brengt, dat hij echter niet wenscht, en ook wel nimmer wenschen zal, zelfs niet in de zoo hoog geprezen N. W. v a n d e n B e l t met hare oefening louter op „week-end”-middagen.

IV. SLOTSOM.

Vorenstaande beschouwingen resumeerende, komen wij tot het besluit, dat er geen enkele deugdelijke reden is voor iets geheel nieuws op defensiegebied. De grond sub a, waarop Kolonel v a n d e n

1) Brochure, blz. 2.

2) T. a. p. 5.

3) T. a. p. 10.

Belt zijn meening nopens de noodzakelijkheid eener N. W. baseert 1) (ineenzinking der Duitsche krijgsmacht en hare tucht), bewijst voor ons niets; die sub *c* (onze mobilisatie-ervaringen) zegt in dezen niets, daar de toen opgedane ervaringen ten deele het gevolg waren van het onoplosbaar vraagstuk, waarvoor onze krijgsmacht geplaast werd, ten deele terug te brengen zijn tot fouten van het verleden (welke wij thans te boven zijn, n.l. de gebrekkige encadreering of met inspanning te boven kunnen komen, n.l. de algemeene dienstplicht), ten deele het gevolg waren van fouten in ons volkskarakter, op hetwelk een legerstelsel slechts een zeer verwijderden invloed oefenen kan.

Zelfs na aandachtige overweging van de hier vermelde factoren ontgaat het mij volkomen, waarom er na den grooten oorlog op defensiegebied eerst tabula rasa gemaakt moet worden om daarna onze krijgsmacht te gaan opbouwen in geheel nieuwen trant, in vergelijking tot welken het Zwitsersche stelsel als zeer conservatief en ultra solide gelden kan 2). Hebben wij na den wereldoorlog te maken met een geheel nieuwe wereldorde, met geheel nieuwe menschen? Is onze regeeringsvorm een geheel andere geworden, zijn burgerlijk- en strafrecht in hun grondslagen gewijzigd, evenals belasting- en muntstelsel? Immers neen! Daarom zij, ook op het gebied der landsverdediging, na dit tijdperk evolutie, geen revolutie de leuze: de bases toch voor een deugdelijk, nationaal krijgswezen zijn bijna onafhankelijk van den tijd, waarin men leeft. Geenszins zien wij voorbij, dat er t i j d e l i j k sprake zijn mag van e e n i g e ontspanning, nu na den oorlog de groote, ons omringende mogendheden half lam geslagen ter neder liggen.

De grond sub *b* voor een N. W. (geringe populariteit van het bestaande stelsel) achten wij ten deele overdreven, doch daaraan zou waarde toegekend moeten worden, indien Schr. eenig b e w i j s bijgebracht had, dat wij, door verandering van stelsel, betere uitkomsten zullen bereiken. Doch in dit opzicht is het in zijn brochure bij groote woorden gebleven, terwijl er verschillende goede gronden zijn voor de aanname, dat de waarde van de krijgsmacht van den Belt geringer zal zijn dan die van het te verbeteren bestaande stelsel. Eerstbedoelde heeft slechts dit op het bestaande voor, dat de persoonlijke en financieele lasten van den krijgsdienst relatief geringer zullen worden. Het stelsel is dus aantrekkelijker, komt den Nederlander in het gevlei. Doch of dit de eerste en hoogste maatstaf mag zijn, dien men een legerstelsel heeft aan te leggen, moge de lezer beslissen. Zoo terecht schreef onlangs Generaal C. J. S n i j d e r s, „dat het hooge belang, waarom het bij de landsverdediging gaat, de hoogst mogelijke

1) Vergelijk blz. 752 voor de gronden *a t/m c*.

2) Op blz. 22 der brochure stelt Schr. het Zwitsersche stelsel en zijn N. W. identiek, doch dit is verre van juist. Beide bezitten slechts verlofs-aanvoorders, doch het Zwitsersche leger kent nog altijd een ononderbroken eerste-oefeningstijd van 60 tot 90 dagen in kazernes (dienstplicht), Schr. eischt slechts een Zaterdag n.m. oefenplicht gedurende 3 jaren.

belasting van de draagkracht der Natie [ook aan offers van persoonlijke aard] ten volle wettigt, neen, beslist vereischt" 1). Men spiegele zich aan België, Griekenland, ook aan Nederland bij het einde der 18e eeuw!

Schr. heeft in zijn brochure geen enkelen grond, laat staan: bewijs, aangevoerd om het aannemelijk te maken, dat zijn stelsel met minimalen, intermitterenden oefenplicht ons een krijgsmacht van intrinsiek hooger gehalte schenken zal, die het mobilisatietijdperk van 4 1/4 jaar op betere wijze doorgekomen zou zijn dan de bestaande. Zou b.v. de mentaliteit der weermacht — van den Belt beter kunnen zijn dan in het bestaande stelsel? Immers neen, want zij was in 1914 opperbest, zoowel in het leger als daar buiten, in alle stroomingen des volks (men denke aan het woord van Troelstra). Doch die mentaliteit is niet bestand gebleken tegen de beproevingen en de persoonlijke offers van 4 1/4 jaar; ook geloofde men ten slotte niet meer aan het gevaar. Daarentegen zijn er tal van gronden, die het nagenoeg zeker maken, dat de kwalitatieve waarde der N. W. èn tegen een overval (Luik) èn in een geregelden strijd in het open veld of het polderland èn tegenover een meerjarige uithoudingsperiode als de afgeloopene geringer zal zijn dan die van onze bestaande krijgsmacht. Geoeffendheid, aanvoering, tucht en samenhang zullen achteruit gaan: gemis aan beroeps-instructeurs en -aanvoerders; sneldressuur van „de besten onder de goeden uit het geheele volk" 2); te korte oefentijd; afschaffing der kazernes; leven in barakken of kantonnementen. Juist de ervaringen van de jaren 1916/8, toen onze krijgsmacht gedeeltelijk volgens de hier genoemde punten, d.i. volgens de denkbeelden van den Belt georganiseerd (of juist: gedesorganiseerd?) werd, maken, dat wij dit stelsel onder het grootste voorbehoud aanvaarden moeten. De uitkomsten van die laatste 3 mobilisatiejaren zouden nog veel ongunstiger geweest zijn, indien onze krijgsmacht niet voortgekomen ware uit ons goede leger van den zomer van 1915, doch uit een „nieuwe weermacht", waarin de denkbeelden — van den Belt volledig toepassing gevonden hadden.

Tegenover alle feiten en ervaringen der jaren 1916/8 stelt de Schr. alleen zijn schermen met den volkswensch; doch wanneer het volk in vreedstijd gestreeld wordt door overdreven met zijn (misplaatste) wenschen rekening te houden, zal het in de ure des gevaars niet kunnen volhouden, wanneer die wenschen ter zijde gesteld moeten worden. Der N. W. ontbreekt, juist door haar eigenaardige week-end oefeningen, de moreele training, welke een maandenlange kazerne eerste-oefening schenkt.

Dat in de N. W. „troepenverplaatsing van belang vermeden moet kunnen worden tot de oorlogstoestand is ingetreden" 3) zegt zeer weinig,

1) Ons Leger. 1919, blz. 216; zie ook blz. 210.

2) Brochure, blz. 16.

3) Brochure, blz. 10.

want dat is niet inhaerent aan het stelsel. Ook in onze bestaande krijgsmacht (200.000 man, waarvan 4 Divisiën) had men dat grootendeels kunnen vermijden, indien men dat geweld had. Indien men dat ook een volgend maal niet wil, zal de in vreedestijd verwende N. W., wier leden nimmer geleerd hebben om een offer van beteekenis aan de gemeenschap te brengen, veel eerder dan de bestaande stranden op den drang naar aflossing en met verlof gaan.

Eerst, wanneer een algemeene en deugdelijke vooroefening der jeugd doorgewerkt zal hebben, het schijfschieten in ons volk algemeen en populair geworden zal zijn en, door snel recht, het tuchtbesef onder de jeugd behoorlijk versterkt zal zijn, mogen op het gebied onzer legervorming bescheiden stappen in de richting van den Belt gewaagd worden. Reeds thans dat stelsel te willen invoeren zou zijn het paard achter den wagen spannen. Doch ook, wanneer de hier genoemde, belangrijke uitkomsten verkregen zullen zijn, blijft een volledige doorvoering van dat stelsel, inzonderheid wat de eerste-oefeningstijd en de vredescadreering betreft, uiterst gevaarlijk, want het houdt geen rekening met onze bedreigde ligging en onze open grenzen. Wij hebben door laatstgenoemde twee factoren, evenals België, iets geheel anders noodig dan Zwitserland, Denemarken, Zweden en Noorwegen. In dit opzicht schenkt ons het stelsel van den Belt schijn voor werkelijkheid. Blijven wij in dit opzicht de woorden indachtig, welke onze groote staatsman Gijsbert Karel van Hogendorp, aan het einde van een vorig revolutietijdperk, schreef in de toelichting van zijn ontwerp voor onze eerste grondwet: „Niets is gevaarlijker dan alles nieuw te willen maken en wij hebben er de overvloedige ondervinding van. Wat anders is, de gebreken te verbeteren en de grondslagen te bewaren.” Juist! Dit moet ook ons richtsnoer zijn. Naar mijn meening moeten wij ons de ervaringen van het mobilisatietijdperk ten nutte maken; voortbouwen op het bestaande, dit verbeteren en vereenvoudigen. En dan zie ik boven al het andere uit deze groote ervaring, dat onze krijgsmacht van 1914 noch breed noch diep genoeg was om behoorlijk in alle behoeften der landsverdediging te voorzien. Wij moeten er daarom allereerst toe komen om reeds in vreedestijd een leger te organiseeren en te oefenen, gegrond op algemeenen dienstplicht en van een voldoende aantal lichten. Allermint zeker toch is het, dat ons in een volgend wereldconflict andermaal de tijd geschonken worden zal om in een en ander nog gedurende den oorlog te voorzien. De gestelde eisch klemt te meer, omdat een tweede, zeer belangrijke ervaring van de jaren 1914/8 leert, dat, zoo ons al de tijd geschonken wordt, om gedurende den oorlog de krijgsmacht nog op de vereischte breedte en diepte te brengen, de uitkomst ten slotte revolutiewerk schenkt, dat verre beneden onze verwachtingen, ook zeer beneden de eischen blijft, welke in het belang van de veiligheid des lands onder dergelijke zeer verscherpte omstandigheden gesteld moeten worden. Een zeer deugdelijke, in vre-

destijd methodisch voorbereide *organisatie* van al onze weerkrachten moet derhalve punt één van het toekomstprogram uitmaken; daarom moeten wij komen tot den algemeen dienstplicht met een voldoende aantal lichten. Bovenal echter dient — daar het in oorlogstijd op den duur altijd minder wordt dan het in vreedstijd was — vastgehouden te worden aan een deugdelijk gehalte onzer krijgsmacht. Dit laatste nu kan de „nieuwe weermacht” van den Belt ons binnen afzienbaren tijd onmogelijk schenken.

De strategische en tactische kaarten der oorlogsterreinen 1914—1918.

(EEN OVERZICHT.)

Toelichtingen.

1. De kaarten op groote schaal (1 : 5000, 1 : 10.000, 1 : 12.500, 1 : 20 000 en c. q. 1 : 25.000), speciaal vervaardigd met het oog op den stellingoorlog, zijn niet behandeld. Deze zijn alle voorzien van een indeeling in ruiten. Zij zijn niet in den handel en in beperkte oplaag gemaakt, naar den stand van en ten behoeve der operatiën, c. q. met overdruk in kleuren van de plaats der eigen en vijandelijke stellingen, verkende batterijen, spoorwegen, parken enz.

Ook de talrijke, door particuliere drukkerijen uitgegeven, oorlogskaarten, die zich meerendeels op de militaire geografische of topografische kaarten baseeren, zooals de bekende kaarten van Vogel, Ravenstein en Flemming in Duitschland, Taride in Frankrijk, Lechner-Müller in Weenen en de zeer goede Fransche *carte avion* (uitgave M. Blondel La Rougery, 7 Rue Lazare, Parijs), zijn *niet* vermeld.

2. Om een denkbeeld te geven van het groote gebruik en verbruik van kaarten in den afgeloopen oorlog, zij vermeld, dat de Duitsche divisieën, welke deelnamen aan het groote offensief van Maart 1918, voorzien werden van, per compagnie, 4 stel kaarten 1 : 80.000 en 8 stel 1 : 300.000, per eskadron, 8 stel 1 : 80.000 en 15 stel 1 : 300.000, per veldbatterij resp. 4 en 5 stel, zware batterij resp. 3 en 4 stel enz. Bij een der infanterie-brigaden werden 1 Mei d.a.v. weer 150 stel nieuwe kaarten uitgereikt, op 7 en 8 Juni nog gevolgd door 110 kaarten 1 : 80.000 voor de brigade, zoomede per bataljon, 10 kaarten 1 : 80.000, 7 van 1 : 100.000 en 2 van 1 : 25.000. Daarna werd nog geklaagd over gebrek aan kaarten.

3. De opnamen ten behoeve der kaarten — voornamelijk van het gebied aan 's vijands zijde — geschieden tijdens den oorlog veelal fotografisch door vliegers.

Aan Duitsche zijde werd daarvoor de z.g.n. Reihenbilder van O. en E. Meister gebezigd, een door een kleine motor bewogen filmt toestel. De varieerende hoogte, waarop zich het vliegtuig bevindt, wordt automatisch ten behoeve van de schaal waarop men de opname wenscht te verrichten uitgeschakeld. Eveneens is de snelheid, waarmede de films worden afgerold evenredig aan de snelheid van het vliegtuig, zoodat

steeds een aaneengeschaald beeld van het verlangde terrein wordt verkregen [zie l'illustration van 4 Oct. 1919, No. 3996]. 1)

A. BELGISCHE KAARTEN.

1. Officieele spoorwegkaart **1:400.000**. Geeft dubbel- en enkelspoor zeer overzichtelijk in kleuren weer.

2. Militaire kaart der spoorwegen, kunstwegen en waterwegen **1:320.000**. Omvat België.

Is in 1 blad uitgegeven door het Belgisch militair kartografisch instituut (1911).

Geeft in verschillende kleuren de indeeling in provinciën aan. Bevat eene alphabetische lijst der plaatsen met de spelling daarvan, zooals deze door het „institut cartographique militaire” ook voor de andere Belgische kaarten is aangenomen. De Vlaamsche plaatsen komen daarin voor met haar Fransche benaming.

De kaart geeft tevens in ruitvorm een overzicht van de indeeling der kaarten 1:160.000 en 1:40.000.

Behalve de rijks- en provinciale wegen zijn op de kaart geen details aangaande het terrein te vinden.

3. Topogr. kaart **1:200.000**. in 6 bladen.

Is een kaart in kleuren, die voor den oorlog nog in uitvoering was.

4. Militaire kaart **1:160.000**. Omvat België.

Is in 6 bladen uitgegeven tusschen 1901 en '07. De spoorwegen zijn als enkel- en dubbelspoor aangegeven.

De kaart is in 3 kleuren; de bosschen zijn groen; de kunstwegen en waterwegen zijn zeer duidelijk aangegeven; de meerendeels zeer smalle kanalen zijn wel wat breed in blauw getrokken. Hoogtelijnen van 20 M

De kaart heeft als tactische terreinkaart weinig waarde; weilanden b.v. zijn niet aangegeven, de kleine steden en dorpen alleen door cirkeltjes.

5. Kaart **1:100.000**. Omvat België in 26 bladen. Is in meerdere kleuren. De spoorwegen komen er evenwel minder duidelijk op uit. De gemeentegrenzen zijn op deze kaart aangegeven. Hoogtelijnen van 10 M.

6. Topografische kaart **1:40.000**. (De eigenlijke stafkaart.) Omvat België in 72 bladen (afmeting per blad 80×50 c.M.). Deze kaart kan vergeleken worden met de Nederlandsche stafkaart 1:50.000.

In kleuren zijn slechts aangegeven de harde wegen, de gemeentegrenzen en de wateren. Bosch, heide en zandgrond zijn, behalve in de uitgave met „bois teintés”, niet in kleuren aangegeven. De Nederlandsche stafkaart wint het daarom als tactische gebruikkaart. Daarentegen komen op de Belgische kaart de wegen duidelijker uit en is er onder-

1) Zie over het opmeten der stellingkaarten o. a.: Oberstleutnant Boelcke, „Das deutsche Kriegsvermessungswesen” (Technik und Wehrmacht, 1919).

scheid gemaakt in de aanduiding van loofhout en dennenhout. Hoogtelijnen van 5 M. Van deze kaart worden ook de zwartdrukken uitgegeven.

7. Topografische kaart **1:20.000**.

Omvat België. Is in 427 gekleurde (6 kleuren, eene nieuwe editie is in 3 kleuren) en 430 ongekleurde bladen uitgegeven. Zij vormde de basis voor de kaart 1:40.000 en is een goede kaart voor de eerste phase van den stellingoorlog.

Hoogtelijnen van 1 M. op den linker Maasoever, van 5 M. op den rechter Maasoever.

Een blad 1:20.000 is $\frac{1}{8}$ van de grootte van een blad 1:40.000.

8. Zie bij Deutsche kaarten onder 1, 5, 6b, 7b en 8.

9. Zie bij Engelsche kaarten onder 1 en 2.

10. Zie bij Fransche kaarten onder 1, 2 en 3.

Toelichting. De meeste der bovenbehandelde kaarten zijn in den boekhandel verkrijgbaar. (A. Dewit, Rue Royale 53, Brussel.)

B. BULGAARSCH E KAARTEN.

1. Militaire kaart **1:126.000**. De kaart vormt eene verbetering van de Russische kaart. Omvat in 36 bladen Bulgarije.

2. Zie de Oostenrijksche kaarten 1 en 2.

C. DUISCH E KAARTEN.

1. Operatieve kaart **1:800.000**.

Omvat het geheele tooneel van den wereldoorlog te land in Europa. Belangrijk voor een algemeen overzicht van operatiën, die legergroeps-gewijze op meerdere fronten gevoerd werden. Wordt uitgegeven door de kartografische afdeeling van den Pruisischen opmetingsdienst. Heeft o.a. dienst gedaan bij de onderhandelingen over den wapenstilstand.

De kaart vermeldt voornamelijk operatieve gegevens: de dubbel- en enkelspoorwegen, de hoofdkunswegen, de scheepvaartwegen en de niet-bevaarbare wateren, de bergpassen, de vesting-zones. Is niet geschikt voor Nederlandsche verhoudingen.

2. Kaart der Deutsche scheepvaartwegen **1:800.000**. (Verkrijgbaar Gea-Verlag. Berlijn W. 35).

3. Spoorwegkaart **1:750.000**. Uitgave 1914.

Geeft dubbel- en enkelspoor van Deutschland en aangrenzend gebied zeer overzichtelijk in 11 kleuren weer. Alle stations zijn vermeld. Bij de kaart behoort een alphabetische klapper der stations.

4. Overzichtskaart van Rumenië **1:500.000** in 4 bladen. Uitgegeven door de kartogr. afd. van den Pruis. opmetingsdienst. Is gekleurd. Is de eenige officieele Deutsche generale-stafkaart van Roemenië.

5. Overzichtskaart van Midden-Europa **1:300.000**.

Is eene operatieve kaart. Omvat Deutschland en een groot gedeelte der aangrenzende landen. Grenzen dezer kaart (ongeveer):

Noord: Petrograd—Christiania—Orkneyarchipel.

West: Aberdeen—Londen—Le Havre—Tours.

Zuid: Lyon—Genua—Triest—Hermannstadt—Galaz.

Oost: Odessa—Kiew—Smolensko—Petrograd.

Uitgegeven door den Pruisischen opmetingsdienst; is tijdens den oorlog in verbeterde uitgaven verschenen. Leent zich goed voor bestudeering der operatiën in Polen. Werd gebruikt tot zelfs door de compagnieën, batterijen enz., b.v. bij spoorwegtransport door de kwartiermakers.

In kleuren zijn aangegeven: wateren blauw, straatwegen rood, hoogten bruin, landgrenzen paars. Is wel wat overladen: spoorwegen in 4 soorten, weiland, bosch, bouwland, molens, alle wegen, (7 soorten), kasteelen enz. zijn er bv. op aangegeven, terwijl de hoofdzaken (hoofdspoorwegen, hoofdwegen) er niet duidelijk genoeg op uitkomen. Op de kaarten bestemd voor vliegers zijn de spoorwegen zeer duidelijk opgehaald. Vestinggebied is als regel licht rood of groen gearceerd. De kaart eigent zich zeer voor bestudeering der operatiën in groote trekken.

Van deze kaart bestaan ook z.g. „Sonderkarten” of „Zusammen-drucke” van bijeengevoegde landgedeelten; deze zijn uitgegeven door den pl.v.v. generalen staf. Daarbij zijn enkele kleuren weggelaten. Van het W. front zijn als verzamelkaarten uitgegeven de bladen: België, Metz/Belfort, Parijs—West en Parijs—Oost. Van het O. front bestaan 13 van dergelijke verzamelbladen, omvattende het gebied Oostelijk tot de lijn Petrograd—Kiew, Zuidelijk tot de lijn Kiew—Krakau—Ratibor, Westelijk tot de lijn Ratibor—Posen. Tijdens den oorlog kwamen herhaaldelijk, soms zelfs om de maand, verbeterde uitgaven van de kaart uit, b.v. met aanduiding van de bijgebouwde spoorwegen aan 's vijands en gedeeltelijk ook aan de eigen zijde; zoo o.a., zoowel in September als in October 1918, nieuwe edities van het blad „Belgien”.

6a. Topografische Overzichtskaart van Duitschland 1:200.000.

Strategisch heeft de kaart het voordeel, dat zij op onze kaart 1:200.000 aansluit. Is door den Pruis. opmetingsdienst vervaardigd. Omvat Duitschland met aansluitende grensgebieden in 196 bladen. Is zeer goed uitgevoerd, nauwkeurig en zeer duidelijk. Is ook voor tactisch gebruik geschikt. De hoofdzaken komen er evenwel niet scherp genoeg op voor. Slechts drie kleuren; de bosschen zijn niet, de dalen wel groen gekleurd. Boschgebied komt evenwel door markante stippling en het scherp aangeven der randen goed uit. Is een goede kaart voor vliegers. 1 blad = 4 bladen der kaart 1:100.000 No. 7a. De detaillering van het relief gaat tot de 20 M. hoogtelijnen (bruin).

6b. Topografische kaart van Midden-Europa 1:200.000.

Omvat Duitschland, Nederland, België, Luxemburg, een deel van Frankrijk en van Rusland. Vormt een goede schetskaart. Is niet gekleurd. Bestaat uit 529 bladen. De kaart is minder duidelijk dan 6a.

7a. Generale Stafkaart van Duitschland **1:100.000**.

Omvat Duitschland en Luxemburg (gedeeltelijk). Bestaat als „uitgave A” in zwart (kopergravure), met de groote wateren uit de hand gekleurd! Voorts, als „uitgave B”, in 2 kleurendruk (de 50 M. hoogtelijnen bruin en de wateren blauw). Tenslotte, als „uitgave C”, een overdruk in zwart. 675 bladen, elk 30' breed, 15' hoog. Is een goede kaart ook voor tactisch gebruik. Toepassing van meer kleuren zou evenwel de kaart ten goede zijn gekomen. De kaart is ontstaan door verkleining van No. 9. Een blad wordt samengesteld uit $\frac{1}{2}$ Mesztischblad. De kaart wordt door den Pruis. opmetingsdienst uitgegeven.

7b. Van België en een gedeelte van Frankrijk is, aansluitende aan de kaart 7a, een Generale Stafkaart **1:100.000** uitgegeven. Deze kaart is dus met Deutsche beschrijving. De hoogten zijn aanvankelijk aangegeven door arceering. Tijdens den oorlog verschenen nieuwe uitgaven met hoogtelijnen van 10 M. (in bruin).

7c. Eveneens van Rusland, Oostelijk tot ongeveer 43° O. L., Zuidelijk tot de lijn Rowno—Ljebledin. Deze kaart is zwart; de hoogtelijnen zijn bruin. 326 bladen. Zie verder Russische kaarten onder 1. Van deze kaart bestaan, in beperkte oplaag, ook verzamelbladen van 4, 6 en 9 bladen.

8. Z. g. „Belgische Generalstabskarte” **1:60.000**.

Is een oorlogskaart, die door den Pruisischen opmetingsdienst gemaakt is als verkleining van de oorspronkelijke Belgische stafkaart 1:40.000. De kaart is niet gekleurd; de beschrijving is in het Fransch. De kaart toont veel overeenkomst met onze zwartdrukken 1:50.000 (zonder donker aangegeven wegen). De Deutsche kaart 1:100.000 van het betrokken gebied is duidelijker, ook omdat de hoogtelijnen bruin zijn.

Deze kaart is reeds in 1906 in 70 bladen gemaakt en sluit aan op de kaart 1:100.000 van Rijnland enz. De schaal 1:60 000 levert ook minder verschil op met de gereproduceerde Fransche kaarten op 1:80.000. Voor ons is het merkwaardige, dat deze kaart, — die, als gezegd, eene verkleining van de Belgische stafkaart 1:40.000 vormt, — aansluitend aan het gedeelte van Nederland, dat wèl op de oorspronkelijke Belgische kaart voorkomt, ook nog een verkleining bevat van een gedeelte van het Nederlandsche gebied, dat niet op de Belgische kaart voorkomt, nl. de veelhoek Woudrichem—Loon-op-Zand—Schijndel—St Oedenrode—Eindhoven—Helmond—West van Venray—Mook—Zuid van Nijmegen—Zalt-Bommel. Deze veelhoek is in de Deutsche serie weergegeven door de bladen: 1) 's Hertogenbosch, 2) Grave, 3) Maerle en 4) Helmond, die blijkbaar als verkleining van de Nederlandsche stafkaart 1:50.000 zijn gemaakt. Daarvoor zijn gebruikt de bladen der Nederlandsche stafkaart No. 44 Geertruidenberg (ten deele), No. 45 's Hertogenbosch, No. 46 Vierlingsbeek (ten deele), No. 51 Eindhoven (ten deele) en No. 52 Venlo (ten deele).

Opvallend is het nu verder, dat van den anderen kant in deze serie, als eenig blad, niet het blad No. 2 (bevattend o.m. Breda en om-

streken) van de oorspronkelijke Belgische stafkaart werd opgenomen, dit dus bij de voor oorlogstijd ontworpen operatiën niet werd noodig geacht.

9. **Strookkaart 1:25.000** (z. g. Mesztischblatt).

Omvat Duitschland. Is zeer nauwkeurig. Pruisen telt 3698 bladen, Beieren 981, Saksen 156, Wurtemberg 184. Komt in het algemeen overeen met onze kaart 1:25.000, die evenwel duidelijker is en in meer kleuren is uitgevoerd. Dorpen, bosschen, kunstwegen bv. zijn niet gedetailleerd en niet in kleuren aangegeven. De hoogtelijnen zijn bruin, water blauw. De voornaamste gedeelten van groote steden zijn even weinig doeltreffend aangegeven als op onze kaart 1:25.000.

Immers de groote hoofdwegen door de steden, de stations, voorname gebouwen, hooge of dubbele kerktorens enz. zijn hoewel met 3 nuanceeringen is gewerkt, niet voldoende en zonder bijschrijving aangeduid.

10. Zie de Fransche kaarten 1, 2, 3 en 4b.

Toelichting. De Duitsche kaarten zijn verkrijgbaar bij R. Eisen-schmidt, Berlijn No 7, Dorotheenstrasse 70a.

D. ENGELSCH E KAARTEN.

1. **Operatiekaart 1:380.160**. Duidelijke kaart, vooral als algemeene hoogtekaart. Is in verscheidene kleuren, de schaal is van verouderde indeeling (6 miles to 1 inch map). Goede overzichtskaart voor vliegers.

2. **Operatiekaart 1:250.000**.

Omvat N.W. Europa in 27 bladen. Was in gebruik bij het z.g. Engelsche expeditieleger bij het begin van den oorlog. De bladen 1 en 2 bevatten o. a. het Z. gedeelte van Nederland tot de lijn Zierikzee—Gennep, dus o. m. de monden der Schelde.

Idem Turkije in 11 bladen. Is een duidelijke kaart in kleuren. Gebruikt bij de Dardanellen-expeditie.

3. **Stafkaart 1:100.000**

Omvat België en Noord-Frankrijk in 22 bladen, nl.

1) Ostende, 1A) Dunkerque, 2) Ghent, 3) Antwerp, 4) Maeseyck, 5) Tournai, 5A) Hazebrouck, 6) Brussels, 7) Liege, 8) Namur, 9) Marche, 10) Arlon, 11) Lens, 12) Valenciennes, 13) Calais, 14) Abbeville, 16) Dieppe, 17) Amiens, 18) St. Quentin, 19) Mezières, 21) Beauvais, 22) Soissons.

De Noordelijke bladen bevatten het Zuidelijk gedeelte van ons land tot de lijn Middelburg—Helmond (inbegrepen). In dit gedeelte zijn de dijken van 17 voet en hooger ingeteekend. Het is een zeer duidelijke kaart, in 4 kleuren; zij is duidelijker dan de overeenkomstige Duitsche kaart, geeft evenwel minder details. Aanduiding van weiland en bouwland ontbreekt. De hoogtelijnen zijn duidelijk vermeld. De wegen zijn scherp aangegeven en worden in 3 klassen onderscheiden; de spoorwegen komen niet voldoende uit. In zooverre is zij weer minder geschikt als vliegerkaart, waarvoor hare overige voortreffelijke eigen-

schappen haar weer zeer goed eigenen. Van de steden en dorpen wordt onder den plaatsnaam het aantal inwoners vermeld.

Reeds voor den oorlog uitgegeven door het Departement van Oorlog, geografische sectie van den Generalen Staf, (uitgave 1909 en 1910) en sindsdien herzien.

Deze kaart was geheim (only for official use). Tijdens den oorlog is de kaart herzien; het jongste blad Liège b.v. is van 1918; geeft evenwel o. a. niet de nieuwe spoorlijn Aken—Visé—Tongeren aan.

4a. Kaart 1:40.000.

Omvat een gedeelte van België en N. W. Frankrijk. Is tijdens den oorlog, uitsluitend ten behoeve van de operatiën van het Engelsche leger, vervaardigd. Het gedeelte België is een reproductie van de Belgische stafkaart, waarop in rood een duidelijke ruitverdeeling is aangebracht.

4b. Voor het gedeelte Frankrijk zijn door de geografische sectie van den Generalen Staf op deze schaal afzonderlijke kaarten vervaardigd, eveneens met ruitindeeling. Deze kaart is zeer duidelijk in 6 kleuren. Van de terreinbegroeiing zijn evenwel alleen de bosschen vermeld. De ruitindeeling is evenredig aan die van de stelling-kaart 1:20.000, zoodat b.v. de ruit P. 28 hetzelfde terreingedeelte op beide kaarten bevat. Eene practische indeeling in ruiten schijnt dan ook een eisch, die voor de militaire kaarten van de schalen 1:50.000 en daar beneden tegenwoordig moet worden gesteld.

4c. Op de schaal 1:40.000 zijn door den Engelschen opmetingsdienst zeer overzichtelijke vliegerkaarten uitgegeven, die telkens worden bijgehouden. Deze kaarten geven slechts hoofdwegen, spoorwegen (dubbel en enkel), bosch en water aan. De steden en dorpen zijn te onderkennen door de plaatselijke agglomeratie der wegen. Op deze kaarten, die dus een tijdelijk karakter dragen, zijn belangrijke objecten in het bijzonder vermeld; zoo b.v. op het blad Namen, de standplaatsen van vliegerafweerbatterijen en zoeklichten, kazernes e. d. Vliegloodsen, spoorbruggen en stations zijn zelfs in rood genummerd.

4d. Van het oorlogsterrein in Palestina werden o. m. kaarten 1:40.000 gemaakt. Drie kleuren, hoogtelijnen van 20 M. Voor de vervaardiging werden 282 vierkante mijl opgemeten, 403 vierkante mijl aan de hand van vliegerfoto's vastgelegd. De fotografische opnamen strekten zich tot 40 K.M. achter het vijandelijk front uit; de spoorwegen en hoofdwegen, op het front aanlopende, werden nog verder opgenomen. Alleen in 1918 werden daartoe 15.700 opnamen gemaakt.

5. Zie de Fransche kaarten 5c.

Toelichting. De Engelsche kaarten zijn o. a. verkrijgbaar gesteld bij E. Stanford, 72 Longacre W. L. Londen.

E. FRANSCH E KAARTEN.

1. De zgn. Vestingkaart 1:500.000. Omvat Frankrijk en aan-

grenzende landen binnen den vierhoek gevormd door de parallel van 's-Gravenhage en den Ebro, zoomede de meridianen van Karlsruhe en Kaap Finistère. 15 bladen in 5 kleuren.

2. Kaart **1:320.000**. Omvat Frankrijk en aangrenzend gebied in 33 bladen. Hiertoe behoorde tot den mobilisatievoorraad ook het blad Antwerpen der uitgave 1909. Dit blad loopt tot de lijn Haarlem—Harderwijk.

Geen kleuren. De kaart is eene verkleining der kaart 1:80.000 (zie onder 4).

3. Kaart **1:200.000**.

Omvat Frankrijk en aangrenzende landen in 82 bladen (1 blad = 4 bladen 1:80.000). Is een duidelijke kaart in 4 kleuren (uitgave na 1912); is strategische kaart en vooral voor vliegers geschikt. De goede wegen zijn in rood, de minder bruikbare wegen in zwart weergegeven. Hoogtelijnen van 20 M. Als bijzonderheid diene vermeld, dat op deze kaart de vredesstandplaatsen der Korps- en Divisiecommandanten door vlagteekens zijn aangeduid. De kaart loopt Noordelijk door tot de lijn Zierikzee—Gennep. Van deze kaart is de uitgave van vóór 1912 in 2 kleuren (blauw der wateren valt weg; de hoogtelijnen zijn zwart in plaats van bruin). Deze eerste uitgave vermeldt, in tegenstelling met die van na 1912, niet het bevolkingscijfer der gemeenten.

4a. Fransche stafkaart **1:80.000**.

Omvat Frankrijk in 274 bladen, uitgegeven door den geografischen dienst van het Fransche leger. De nummering begint in het N. W. Blad 1 is het blad Calais. Is niet gekleurd, geen hoogtelijnen, doch uitsluitend arceering der hoogten. Is de tactische kaart, doch niet zeer gedetailleerd. De te kleine schaal (waardoor het noodig was 307 soorten afkortingen op den tekst te maken) en het niet toepassen van kleuren, maken deze kaart niet bijzonder voor het beoogde doel geschikt; ook het relief is slechts in groote trekken uitgebeeld 1). Er is dan ook vóór den oorlog een aanvang gemaakt met de vervaardiging van uitmuntend gekleurde kaarten 1:50.000 (zie onder 5a).

4b. Van de Fransche stafkaart **1:80.000** zijn in 1905-'08 door de Duitschers gewijzigde overdrukken vervaardigd. Daarop waren de wegen scherper aangeduid en was het aantal inwoners tot van de kleinste plaatsen aangegeven. Bij het uitbreken van den oorlog werden 114 bladen aan den troep uitgereikt. Een deel dezer kaarten (uitgave 1910) was voorzien van het Italiaansche opschrift „Carta della Francia Nord-Orientale” en van eene verklaring der teekens in het Italiaansch. Zooals in het „Denkschrift” van Generaal Ludendorff van 1912 wordt medegedeeld, waren in 1892 de voorbereidingen voor een eventueelen oorlog op het Westfront, als gezamenlijk offensief van Duitschland met Italië tegen Frankrijk getroffen. Daarbij zou het 3e Italiaansche leger, sterk 5 legerkorpsen en 2 cav. divi-

1) Zie A. Berget. Topographie.

siën, naar Deutschland worden vervoerd om aan den Boven-Rijn op te treden. In 1912 heeft Italië evenwel te kennen gegeven, dat het geen legerkorpsen meer kon toezeggen; later werd door den nieuwen Chef van den Italiaanschen Staf, generaal Pollio, de quaestie evenwel weer opnieuw aangeboden. Deze overleed echter in 1914 vóór den oorlog.

4c. Van een gedeelte der Fransche stafkaart **1:80.000** zijn in 1911 en 1912 door de geografische sectie van den Engelschen Generalen Staf overdrukken met Engelsche verklaring der teekens vervaardigd.

5a. De „nieuwe kaart van Frankrijk” **1:50.000**.

Was voor den oorlog bestemd om ter vervanging te komen der kaart 1:80.000. Omvat N. O. Frankrijk. Uitvoering in 8 kleuren; de hoogtelijnen zijn hierop aangegeven. Er bestaan nog slechts 37 bladen dezer kaart. Zij bevat 6 maal meer details dan de kaart 1:80.000. De eerste bladen zijn van 1904. Reeds de Commissie door Napoleon benoemd adviseerde tot het vervaardigen eener kaart 1:50.000 met schetsbladen 1:10.000.

5b. Kaart **1:50.000** als vergrooting langs photographischen weg van de kaart 1:80.000. Bevat dus niet meer gegevens dan deze.

6. Kaart **1:40.000**.

Vormde de basis voor de kaart 1:80.000. Kwam door den oorlog tot verdere ontwikkeling.

7. Kaarten **1:20.000**. (Zijn de opmetingskaarten ter aanvulling van kaart 6) en **1:25.000** (ten behoeve van den stellingoorlog als „plan directeur”).

8. Zie Deutsche kaarten onder 1, 5, 6b en 7b

9. Zie Engelsche kaarten onder 1, 2, 3, 4a en 4b.

Toelichting. Hachette te Parijs is een der voornaamste Fransche kaartenverkoopers.

F. GRIEKSCHE KAARTEN.

1. Generale kaart **1:300.000** in 13 bladen, gekleurd. Is verouderd (1876); is indertijd in de Grieksche taal in het Mil. geogr. Instituut te Weenen gedrukt.

2. Zie Oostenrijksche kaart 2.

G. ITALIAANSCH E KAARTEN.

1. Kaart **1:500.000** in 35 bladen, zwart en gekleurd.

2. Kaart **1:200.000** in 2 kleuren, (hoogtelijnen bruin; wateren blauw). Deze operationele kaart is in 1914 vervaardigd door het „istituto geografico militare”, vóór het deelnemen van Italië aan den oorlog. Omvat o. a. het aangrenzende toenmalige Oostenrijksche gebied.

3. Topografische kaart **1:100.000**. Is in 277 bladen verschenen. Is de eigenlijke stafkaart. Omvat Italië.

4. Topografische kaart **1:75.000**. Is eveneens in 277 bladen

verschenen. Uitgave 1900. Alleen de wateren zijn gekleurd. De kaart onderscheidt 4 klassen van kunstwegen, voorts nog karresporen enz. Hoogtelijnen van 50 M. De groote boven- en ondergrondse waterleidingen zijn er op aangegeven. Voor weiland, heide, wijnaanplantingen, rijstvelden en zoutziederijen bestaan (in zwart) afzonderlijke teekens.

5. a) Kaarten **1:25.000** voor dichtbebouwde streken en

b) **1:50.000** voor bergstreken (met 5—25 M. hoogtelijnen).

Zijn voor een gedeelte van Italië uitgegeven.

6. Zie de Oostenrijksche kaarten 1, 2 en 3.

7. Zie de Fransche kaarten 1, 2 en 3.

8. Zie de Duitsche kaarten 1 en 5.

H. MONTENEGRIJNSCHE KAARTEN.

1. Geene in eigen bewerking.

2. Zie Oostenrijksche kaarten 1, 2 en 3.

I. OOSTENRIJSCHE KAARTEN.

1. Overzichtskaart van Midden-Europa **1:750.000**, bewerkt en uitgegeven door het voormalig militair geografisch instituut te Weenen. Omvat Nederland, België, Oost-Frankrijk (tot de lijn Rijssel—Avignon), Duitschland, Zwitserland, Italië (tot de lijn Rome—Sansevero), het voormalige Oostenrijk-Hongarije, de Balkan behalve Griekenland en Z. W. Rusland. Totaal 45 bladen. Duidelijke kaart in meerdere kleuren (straatwegen rood, water blauw, hoogten bruine arceering). Ook de keuze der letters in 4 soorten en 6 grootten is overzichtelijk. Is een operatieve kaart, die beter is dan de Duitsche van 1:800.000. De spoorwegen en het wegennet zijn zeer sprekend aangegeven. Van de zeemonden en het kustgebied zijn de diepwatertlijnen van 5 en 10 M. diepte ingeschetst. Reeds in 1882—1886 kwam de eerste druk van deze kaart uit; sindsdien werden de voornaamste bladen herhaaldelijk herzien b.v. Nederland in 1902.

2. Generale kaart van Midden-Europa **1:200.000**.

Omvat Oostenrijk, Hongarije, Noord-Oostelijk Italië, den Balkan en het aangrenzend gebied van Rusland in 280 bladen. Deze kaart is wel duidelijk, doch staat ten deele achter bij onze kaart 1:200.000. Bosschen zijn bv. slechts als vage groene vlekken aangegeven. Verharde wegen zijn niet in kleuren aangeduid. Een duidelijk leesbare teekening der wegen is, voor een kaart 1:200.000, bij het groote automobiëlverkeer in de legers van onzen tijd, een eerste eisch. Zij is voor den Balkan niet geheel nauwkeurig gebleken. Van het oorlogsterrein in Italië bestaan de bladen: Isonzofront en Tiroloerfront. Van Zuidwest Rusland o.a. de bladen Wolhyniën en Besarabiën.

3. Oostenrijksche stafkaart **1:75.000**.

Omvat Oostenrijk, Hongarije, Galicië, gedeelten van Zuid-Rusland, Noordelijk Italië, Servië. Is de tactische kaart. Is ongekleurd. Tevergeefs zoekt men er scherpe omlijning van bosschen, aanduiding van

bouwland, weide en heide op. De nieuwere uitgaven zijn evenwel gekleurd (bosschen groen; hoogten bruine arceering, afgewisseld door bruine hoogtelijnen). Zij winnen daardoor vooral in het berggebied bijzonder aan leesbaarheid. Voor het gedeelte, dat Noord-Italië omvat, is gebruik gemaakt van de Ital. topogr. kaart 1900. Dit gedeelte loopt Zuidelijk tot de lijn Cremona—Chioggia.

4. Kaart **1:25.000**, (gedeeltelijk vervaardigd).

5. Zie de Italiaansche kaarten 1 en 2 en de Deutsche kaarten 1 en 5.

Toelichting. De Oostenrijksche kaarten kunnen worden besteld bij R. Lechner te Weenen (I, Graben 31).

K. ROEMEENSCH E KAARTEN.

1. Algemeene kaart **1:200.000** in 29 bladen.

2. Kaart **1:100.000**.

3. Speciale kaart **1:50.000** in 450 bladen.

4. Zie de Deutsche kaart 4.

5. Zie de Oostenrijksche kaarten 1 en 2.

L. RUSSISCHE KAARTEN.

1. Russische stafkaart **1:126.000** (de z.g. drie wersten kaart). Omvat Rusland. Is eene verouderde en zeer onduidelijke, weinig bruikbare, ongekleurde kaart in Russische karakters. Zij is door den Pruisischen opmetingsdienst verbeterd en in het Duitsch bewerkt voor een gedeelte O. van den 43^{en} lengtegraad, aansluitend aan de Deutsche kaart 1:100.000. (Zie Deutsche kaarten 7c).

2. Kaart **1:25.000**. Zeer grof uitgevoerde, hoogst onnauwkeurige kaart, door de Duitschers verbeterd.

3. Zie Deutsche kaarten 5 en 7c.

4. Zie Oostenrijksche kaarten 1, 2 en 3.

M. SERVISCH E KAARTEN.

1. Generale kaart **1:200.000**.

Omvat Servië in 9 bladen. Uitgegeven door den Servischen Generalen Staf.

2. Topografische kaart **1:75.000**.

Omvat Servië in 94 bladen, is gekleurd.

3. Zie ook Oostenrijksche kaarten 1, 2 en 3.

N. TURKSCH E KAARTEN.

1. Kaart van Europeesch Turkije **1:210.000**. In 64 bladen, bewerkt door den Turkschen Generalen Staf.

2. Zie ook Engelsche kaarten onder 2 en Oostenrijksche kaarten onder 1 en 2.

J. J. G. VAN VOORST TOT VOORST.

Onze toekomstige weermacht,

DOOR

D. BROUWER,

1e Luitenant-Adjutant der Infanterie.

I. Heeft Nederland als zelfstandige Staat en als koloniale Mogendheid, eene weermacht te land en ter zee noodig ter bescherming van zijne belangen en rechten in Europa en andere werelddeelen?

II. Zoo, ja, aan welke eischen zal die weermacht moeten voldoen en volgens welke beginselen zal zij behooren te worden ingericht.

Het bovenstaande was de inhoud van de IVe aflevering, jaargang 1918—1919 van het Orgaan van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Met jeugdigen moed, misschien overmoed, greep ik naar de pen, om de krabbels en aantekeningen, door mij voor en gedurende de mobilisatie gemaakt, te vereenigen en den lezers hier aan te bieden.

Bij de beantwoording der gestelde vragen moet ik mij een groote beperking opleggen, omdat ik mij noch in het koloniale- noch in het marine-vraagstuk thuis gevoel.

Bij beantwoording van vraag II zal ik mij hoofdzakelijk moeten bepalen tot de infanterie, doch zal dan iets verder gaan dan de voorzitter van opgemelde vergadering tot doel stelde, en zal dus in meerdere details afdalen.

De reden van dit laatste is, dat m. i. de toekomstige weermacht niet tot een bespreking ervan mag beperkt blijven, doch dat tot de vorming dier weermacht moet worden overgegaan. Zonder detailbespreking krijgt men geen zuiver beeld, hoe de steller van de beantwoording der vragen, zich het leger denkt en weet men dus zeer zeker niet, hoe uit den bestaanden toestand tot den gewenschte te komen.

ad. I. Ik zou de vraag willen veranderen in: „Zal in de toekomst een oorlog mogelijk zijn?” Wordt deze vraag bevestigend beantwoord, dan zal Nederland een leger noodig hebben.

Willen we in de toekomst buiten een oorlog blijven, omdat onze belangen niet rechtstreeks door dien oorlog geraakt worden, of liever, omdat de vrede voor ons van meer belang zal zijn dan de oorlog, dan zullen we over een weermacht moeten beschikken om te zorgen, dat we niet tegen onzen wil in dien oorlog gesleurd worden. Wanneer

onze onafhankelijkheid rechtstreeks bedreigd wordt zal geen rechtgeaard Nederlander achterblijven om de wapens op te nemen.

Is een oorlog nog mogelijk? Ja en honderdmaal ja. Zijn de oorzaken der oorlogen weggenomen, m. a. w. zijn de menschen in aard en wezen veranderd? Zijn kartels en trusts afgeschaft, is er geen verlangen meer naar meerder afzetgebied en kapitaaluitvoer, is er geen streven meer naar macht? Hebben de regeeringen de zorgzame hand, die zij boven de hoofden hunner onderdanen hielden, ook op gebied waar de Staat zich niet moest begeven, weggetrokken; worden er geen handelsverdragen van de meestbegunstigde natie meer gesloten, zijn alle tolrechten afgeschaft, hebben de groote mogendheden de bewapening ingekrompen?

Beperkt de Staatszorg (in internationalen zin) zich tot verbetering van handels- en verkeerswegen, met opheffing der belemmeringen voor handel en verkeer en met vrijlating aan elk individu, onafhankelijk van zijn nationaliteit, zijn energie te plaatsen? Maar laat ik niet verdwalen in den doolhof der oorlogsoorzaken, naast de vele oorzaken van materielen aard, zijn er nog zoovele van moreelen aard.

Leest de geel-wit-rood-enz. boeken, „Die Philosophie des Krieges” (Steinmetz), „The war of steel and gold” (Brailsford), „The great illusion” (Norman Angell), „Deutschland und der nächste Krieg” (Bernhardi), „De oorlog en het kapitalisme” (van Emden), „De wereldoorlog en de sociaaldemokratie” (Troelstra), enz. enz. Leest Uw courant en verder ziet hoe de menschen zijn.

De mensch is onvolmaakt, zoo onvolmaakt, dat hij de oorzaken der oorlogen niet kan samenvatten, want hoe verscheiden de lectuur op dit gebied ook is, een wetenschap geeft ze niet. Waar het onmogelijk blijkt, de oorzaken der fouten op te sporen, zoo moet de vraag „hoe de fouten te verbeteren” onbeantwoord blijven.

De oorzaken der oorlogen liggen m. i. in den aard en het wezen van den mensch. En is de mensch in zijn wezen, doen en laten na dezen wereldoorlog zoozeer veranderd?

Waar is thans vrede? Oorlogen hier en oorlogen daar, partijtwisten hier en partijtwisten daar. Haat, tweedracht, belangenstrijd hier belangenstrijd daar. Een niveleering zal straks op vele plaatsen komen. Bedenke men echter, dat deze niveleering ons niet den vrede brengt. Belangetjes hier en belangetjes daar, zullen samenvallen tot belangen aan de eene en belangen aan de andere zijde.

De kleine botsingen zullen weer tot groote worden en . . . de oorlog is daar.

Hoe kan iemand, die van moreele inzinking van den mensch spreekt, zich de illusie van wereldvrede maken?

De mogelijkheid op oorlog blijft bestaan. Onze vrijheid en onze rechten kunnen nog, evenzeer als ze dit in het verleden werden, in de toekomst worden bedreigd. Het beginsel „zoo ge op de rechterwang

geslagen wordt, keert dan ook de linker toe", zal wel nooit in praktijk gebracht worden.

De wereldvrede is een droom en niet eens een schoone droom, omdat we ons de menschen in dien droom zouden moeten voorstellen als lammeren, die het voedsel voor de voeten vinden; menschen, zonder zorgen, bij wie „the struggle for life" is uitgesloten, menschen met een leven zonder leven.

De „wreede" menschen van het verleden en thans, die ons oorlogen te zien gaven en geven, gaven en geven ook beelden van liefde en toewijding.

De oorlog is een bestrijding van het kwaad, zij het dan ook, dat men dat kwaad van een verschillend standpunt beziet. De kracht die de menschen noodig hebben om oorlog te voeren, is dezelfde, die de menschen de natuurelementen deed bestrijden en hen deed opkomen tegen onrecht en geweld.

Den oorlog hebben we te aanvaarden, als een voorwaarde van ons menschelijk bestaan.

Het bovenstaande klinkt misschien vreemd en wreed. Gaarne zou ik anders willen schrijven. Het leed van den oorlog is mij niet voorbijgegaan zonder indruk op mij te maken. Maar hoe dikwijls ook dit leed mijn gevoelsnaren heeft geraakt, bij de lectuur over de verschrikkingen van den oorlog, bij verhalen van Fransche en Belgische vluchtelingen en bij aanschouwing in België van geteisterde streken, steeds kwam bij mij de gedachte op „dat waren menschen, die leden, maar het waren ook menschen, die dat leed veroorzaakten". (Menschen, al waren het dit keer in hoofdzaak Duitschers.)

Alvorens over te gaan tot de beantwoording van de tweede vraag, zou ik willen vragen: „Is de oorlog minder lang en daardoor minder wreed te maken?" M. i. ja. Juist, omdat niet in alle lagen van alle volken, de wetenschap, mogelijkheid op oorlog, was doorgedrongen, had dat volk den voorrang, waar die wetenschap nagenoeg algemeen en persoonlijk bezit was geworden, zij het dan ook, dat de middelen, die gebezigd zijn om dat volk tot die wetenschap te doen geraken, niet de onze mogen zijn.

Wilde men de Deutsche bewapening een gevaar noemen, dan is dat gevaar alleen ontstaan, door den voorsprong, dien men Duitschland heeft laten nemen.

In de landen buiten Duitschland, hebben wel de regeeringen, maar niet de volken, de mogelijkheid van oorlog ingezien. Deze volken zagen zich vrij plotseling geplaatst voor den oorlog zelf en hadden een achterstand in bewapening. De onvoldoend gewapenden mobiliseerden alle ten dienste staande middelen om den vijand te bestrijden, de werkelijk militaire krachten waren onvoldoende. Aan de andere zijde kwam het denkbeeld op, den oorlog in den kortst mogelijken tijd te winnen. Aan

de eene zijde een overmacht aan krachtbronnen en aan de andere zijde een overmacht aan kracht. Is het verklaarbaar, dat een zenuwachtig willen tot overwinnen ontstond bij hem, die zich van zijn kracht bewust was, doch die zich in den tijd, beschikbaar voor het gebruik van die kracht, beperkt ziet. Terecht m.i., heeft men Duitschland dikwijls een dollen hond genoemd, doch heeft niet juist die tijdsbeperking, dat land doen grijpen naar middelen, die wij in strijd met recht en menschelijkheid moeten noemen.

Duitschland had een groote aanwezige militaire kracht en m.i. heeft de oorlog juist daarom zoo lang geduurd, omdat de tegenpartij zoo veel tijd noodig had, om den achterstand in te halen.

Lange duur en toegepaste wreedheid in den wereldoorlog zijn hoofdzakelijk te wijten aan de onvoldoende „Kriegsbereitschaft” bij een der partijen.

Den oorlog minder lang en minder wreed te doen zijn, zal bereikt worden, door alle volken geheel weerbaar te maken. Dan zal misschien ook een machtsevenwicht ontstaan, die de mogelijkheid op oorlog beperkt (niet een machtsevenwicht van voorheen, geen Entente cordiale en Triple alliantie, een machtsevenwicht van diplomatiek gegoochel, doch waarbij aan de eene zijde een sterk militair overwicht was, dat nog grooter geweest zou zijn, indien Italië in den Driebond was gebleven).

ad. II. Werd bij het voorafgaande de algemeene weerbaarheid naar voren gebracht uit een humaniteitsoogpunt (het klinkt vreemd misschien) bij het navolgende zal dit naar voren brengen geschieden om utiliteitsredenen.

De wereldoorlog heeft geleerd, dat, zoo men niet geheel weerbaar is, men tracht, na het uitbreken van den oorlog zich geheel weerbaar te maken. Doch ook heeft deze oorlog doen zien, dat, zoo men bij het uitbreken van den oorlog niet geheel weerbaar is, men bij een ongunstige strategische ligging van het land, geen tijd meer heeft, zich geheel weerbaar te maken. Het lot van België sta ons steeds als schrikbeeld voor oogen. Waar Nederland zeer zeker strategisch niet gunstiger dan België is gelegen, moeten we zorgen voor een volgenden oorlog nagenoeg geheel gereed te zijn.

Zoolang mogelijk moeten we buiten den oorlog trachten te blijven, doch dit zal slechts mogelijk wezen, wanneer het defensiewezen diep in het volksleven ingrijpt, wanneer we niet door een partijtje belanghebbenden in den oorlog kunnen worden gedreven, wanneer men niet voor zich kan laten vechten, maar we allen voor ons recht en onze vrijheid kunnen en moeten opkomen. Dit keer zijn we neutraal kunnen blijven. Niet omdat wij het uitverkoren volk waren, maar omdat de krachtsverhouding der oorlogvoerende partijen, de diplomatieke kunde en handigheid van ons ministerie en de aanwezige weermacht, de factoren vormden, die ons buiten den oorlog deden blijven. Op een combinatie van zulke gunstige factoren, mogen we in de toekomst niet

rekenen, doch al wilden we op een dergelijke combinatie speculeeren, dan nog zou om andere redenen „Allen weerbaar” voor ons gewenscht zijn.

De mobilisatie heeft geleerd, dat we een sterke troepenmacht onder de wapenen moesten hebben, om op alle gebeurtelijkheden voorbereid te zijn. Deze sterkte had belangrijk minder kunnen zijn, indien achter een gedeeltelijk gemobiliseerd leger, een snel te mobiliseeren ander grooter deel, had gestaan. Heel wat minder waren dan de financieele en persoonlijke offers geweest. Hoeveel minder personen waren langen tijd aan hun werkkring onttrokken, hoe gemakkelijker zou de zorg voor dit leger zijn geweest. Het zou dan niet noodig zijn duizenden nog op lateren leeftijd uit hun werkkring te halen om hen met het soldatenvak bekend te maken; het veldleger zou niet al die nadeelen van het aflossingssysteem en dat der verloven ondervonden hebben. De legerleiding had zich het hoofd niet moede behoeven te maken, hoe de gevormde troepen te encadreeren en te organiseeren; vele goede krachten hadden in den troep kunnen blijven, de compagniescommandanten, zouden niet met werk overladen zijn, honderde verlofs officieren hadden niet „onmisbaar” behoeven te worden verklaard enz. enz.

Dus een volksleger, maar niet een volksleger als phrase; een leger gevormd door alle weerbare Nederlanders, dat voldoet aan de eischen, die de moderne oorlog stelt en zal stellen.

Voorbereiding.

Het onderwijs in de gymnastiek wordt verplichtend gesteld op alle scholen, bijzondere zoowel als openbare. Dit onderwijs wordt gegeven, hetzij door speciale gymnastiekonderwijzers, hetzij door gewone onderwijzers met gymnastiekakte.

Deze akte wordt verkregen aan een centrale gymnastiekschool, waar zoowel burgers als militairen worden opgeleid.

Na het verlaten der lagere school ontvangen de jongens onderricht in de gymnastiek (voor zoover dit onderwijs niet wordt gegeven op volgscholen) op Woensdag- en Zaterdagmiddag en zoonoodig op Zondagmorgen. Voor de jeugdige arbeiders, die nog niet hun dienstplicht vervuld hebben, wordt naast den vrijen Zaterdagmiddag ook de vrije Woensdagmiddag ingevoerd.

Het bedoelde onderricht moet niet ontaarden in soldaatjespelen en zich dan ook in hoofdzaak beperken tot het zuiver gymnastisch onderricht, echter zoodanig, dat gedurende den eersten oefeningstijd, op de verkregen vaardigheid kan worden voortgebouwd. Het verdient aanbeveling, dat de z.g. voorbereidende oefeningen voor het schieten, in het bijzonder de aanslag oefeningen, reeds op de lagere scholen worden onderwezen. Op 17-jarigen leeftijd wordt begonnen met het schietonderricht, waartoe in alle gemeenten, in groote gemeenten meerdere, schietbanen moeten worden aangelegd.

Met het toezicht op de lichamelijke opvoeding en op de vooroefeningen

worden belast „Weerbaarheidsinspecteurs” en wel één in elk der bestaande landweerdistricten. Deze inspecteurs, die aanvankelijk gewezen hoofd- en opperofficieren van het actieve leger moeten zijn, hebben in hun district de beschikking over alle verlofsofficieren van den landstorm en alle gymnastiekleeraren en onderwijzers (voor wie het hebben van een rang in het leger verplichtend moet worden gesteld).

Deze inspecteurs dienen met zorg gekozen te worden, daar het voornamelijk hun taak is een nauw contact van burgerlijke- met militaire autoriteiten tot stand te brengen.

Doch niet alleen zijn zij belast met het toezicht op de vooroefeningen, zij staan tevens in verbinding met de inspecteurs en hoofden van onderwijs, ten einde zich omtrent den aspirant-dienstplichtige de noodige gegevens te verschaffen. Aan de hand van die gegevens wijzen zij de aspirant-onderofficieren en officieren aan. Mede in dit verband wordt de betrekking van Provinciaal-Adjutant afgeschaft en de taak dier adjudanten, voor wat betreft de indeeling, opgedragen aan bedoelde inspecteurs.

De werkkring dier heeren wordt op deze wijze zeer uitgebreid en toevoeging van krachten zal dan ook wel noodzakelijk zijn. Onze ambtenaarswereld echter nog meer uit te breiden, lijkt mij niet wenschelijk. Met toenemend weerbaarheidsgevoel en weerbaarheid zal het m. i. echter niet moeilijk vallen, de noodige hulpkrachten te verkrijgen.

Om tot het door mij bedoelde leger te komen is noodig:

1. Invoering van algemeene persoonlijke dienstplicht, zoo mogelijk met enkele vrijstellingen wegens kostwinnerschap, doch zonder andere vrijstellingen en dit laatste om zooveel mogelijk intellect in het leger te brengen.

2. Afschaffing van de landweer en verdeeling van den dienstplicht over 12 jaar 1) bij de militie en 13 jaar bij den landstorm.

Een verdeeling als bij ons over militie, landweer en landstorm, waarbij aan de landweer dezelfde of nagenoeg dezelfde taak wordt opgedragen als aan de militiebataljons (men denke aan de in 1918 gedachte toevoeging van Res.L.W.regimenten aan de infanteriebrigades, waarbij n.b. de landweerplichtigen reeds grotendeels hadden moeten overgaan naar den landstorm) heeft m. i. geen nut en brengt slechts en op de militaire- en op de burgerbureaux (der gemeenten) onnoodige schrijverij met zich bij overgang.

Organisatie.

a. Vredesorganisatie.

b. Oorlogsorganisatie.

1) Gedurende den oorlog zijn de landweertroepen niet minderwaardig gebleken en Schrijver, die zelf gedurende de mobilisatie $4\frac{1}{2}$ jaar bij een landweerbataljon diende, had de overtuiging, dat in ons leger, de L.W. zeer zeker niet achterstond in geoefendheid en tucht bij de militie.

ad. a. 1. Militie.

In vredetijd bestaan 6 divisieën à 4 regimenten à 3 bataljons à 3 compagnieën.

Bovendien bevindt zich bij elke divisie een infanterie-schoolbataljon. De organisatie van de divisie- en hogere staven blijft hier buiten beschouwing, omdat zij verband houdt met de toevoeging van hulpwapens en dienstvakken.

Eveneens blijft buiten bespreking de encadreering van de schoolbataljons, omdat deze hoofdzakelijk afhangt van het aantal leerlingen en het aantal vakken, waarin onderwijs moet worden gegeven.

De regimentsstaf wordt samengesteld uit:

1 kolonel R. C., 1 kapitein-adjutant, 1 adj.O.O.adm., 2 S.M.A. en 1 fourier.

Toegevoegd worden: 1 kapitein en 1 luitenant van speciale diensten.

De Bataljonsstaf.

1 luitenant-kolonel of majoor B.C., 1 luitenant-adjutant, 1 luitenant of adj.O.O. van de M.A., 1 adj.O.O.adm., 1 sergeant schrijver, 2 sergeanten voor speciale diensten, 1 Mr. geweermaker, 1 id. schoenmaker, 1 id. kleermaker, 1 S.M. of sergeant-tamboer.

De compagnie.

1 kapitein C.C., 1 luitenant, 1 S.M.A., 1 adj.O.O.I. of S.M.I., 1 fourier en 4 sergeanten; verder verlofsofficieren, verlofskader en militieplichtigen.

Het mitrailleurpeloton.

1 luitenant commandant, 2 S.M.I. en 4 sergeanten; verder verlofsofficieren, verlofskader en militieplichtigen.

Vergelijken we deze organisatie met de thans bestaande, dan zou het beroepspersoneel verminderd kunnen worden met: 12 hoofdofficieren, 36 kapiteins, 132 luitenants, 24 adj.O.O.adm., 72 S.M.A., 72 S.M.I. 96 fouriers en 816 sergeanten.

Deze vermindering is echter meer schijn dan werkelijkheid, daar

1e. er thans reeds een groot incompleet is, 2e. twee divisiestaven moeten worden opgericht, 3e. de schoolbataljons een groot aantal officieren en kaderleden zullen vragen en 4e. het bij het regiment ingedeelde personeel, gedurende den tijd, dat manschappen ter opleiding aanwezig zijn, ook werkelijk aanwezig moet zijn.

ad. a. 2. Landstorm.

In plaats van de 48 L.W.bataljons, bestaan in vredetijd de staven van 48 L.S.bataljons, m. a. w. er heeft slechts een omdooping van L.W.bataljon, L.W.district, enz. in L.S.bataljon, L.S.district, enz. plaats.

ad. b. Oorlogsorganisatie.

Tot goed begrip van de door mij gedachte oorlogsorganisatie zij medegedeeld, dat jaarlijks zooveel officieren, onderofficieren en soldaten worden opgeleid, dat de compagnie bij mobilisatie een bataljon kan vormen (zie verder opleiding en oefening).

Bij mobilisatie wordt elke vredeseenheid een oorlogseenheid van hogere orde en wordt het M. P. vernegenvoudigd.

De oorlogsformatie zal dan zijn: 6 korpsen à 4 divisiën à 3 regimenten à 3 bataljons à 4 compagnieën.

De staven der vredeseenheden worden de staven der oorlogseenheden.

De kapiteins en luitenants van speciale diensten en de S. M. A. van de vredesregimentsstaven, de S. M. I. en de sergeanten der vredescompagnieën, het kader van de M. P. gaan over naar te vormen depots.

De staven worden uitgebreid met officieren van bijzondere betrekkingen vrijkomend, officieren van het N. O. I. leger met verlof hier te lande en met de noodige reserveofficieren.

Het beroepspersoneel verkrijgt bij mobilisatie den naasthoogeren rang, met uitzondering van luitenants, die nog geen 8 jaar officier en sergeanten, die nog geen 6 jaar onderofficier zijn.

Uit het voorgaande moge blijken, dat de oorlogscompagnieën en de M. P. geheel met verlofspersoneel geëncadreerd zijn, terwijl de bataljons- en hogere commandós geheel, bataljons- en hogere staven grotendeels uit beroepspersoneel zijn samengesteld.

2. Landstorm.

De 48 L. S. bataljons à 4 compagnieën worden 48 L. S. regimenten à 4 bataljons.

Beschouwing over de vredesorganisatie.

De gedachte, die bij mij, bij het ontwerpen der genoemde vredesorganisatie tot grondslag heeft gediend, is, dat deze organisatie een gemakkelijke overgang tot de oorlogsorganisatie moest bieden en niet te veel mocht afwijken van de bestaande organisatie, daar de overgang uit deze weer gemakkelijk moest zijn.

De afwijking van de hierboven geschetste organisatie van de bestaande is: 1e. zes inplaats van 4 divisiën, 2e. opheffing van de brigade-indeeling, 3e. een bataljon slechts uit 3 compagnieën bestaat en 4e. schoolbataljons worden opgericht.

1e houdt verband met 2e. De brigade met haar 2-indeeling is onpractisch in oorlogstijd, de brigadestaf in vreedetijd is een overbodig bureau, dat slechts het aantal schijven van de militaire hiërarchie noodeloos vergroot. Een korps van 6 divisiën bij mobilisatie is te log, een divisie met 6 regimenten in vreedetijd concentreert te veel werk op één bureau.

Het ad. 3. genoemde bestaat practisch reeds, omdat de recruten elk jaar over 3 compagnieën van elk bataljon verdeeld worden.

Is thans de vredesorganisatie gelijk aan de oorlogsorganisatie en daardoor noodig 4 compagnieën per bataljon te handhaven, die noodzakelijkheid vervalt, zoodra een oorlogsorganisatie een vermeerdering van de vredesonderdeelen met zich brengt. Het ad. 4. genoemde bestaat reeds in den vorm van scholen voor verlofsofficieren, terwijl er ook thans een meer centrale opleiding voor verlofsonderofficieren plaats heeft.

Velen zullen de encadreering met beroepspersoneel nog te gering vinden, vooral omdat jaarlijks $\pm$ 110 recruten per compagnie worden ingedeeld. Hiervoor zij echter verwezen naar het gebruik, dat van het verlofskader wordt gemaakt (zie hieronder).

Anderen zullen het beroepspersoneel nog te groot in aantal vinden. Gaarne zou ik dezen willen volgen, maar ons tegenwoordig verlofskader is nog niet geschikt het beroepskader te vervangen en onze miliciens zijn in doorsnee thans nog te moeilijke leerlingen.

Alleen wanneer het weerbaarheidsidee algemeen is geworden, de milicien voorgeoefend onder de wapenen komt, dan acht ik het oogenblik gekomen, om tot inkrimping van het beroepspersoneel over te gaan, en dan te beginnen met hen, die het gemakkelijkst te vervangen zijn.

Beschouwing over de oorlogsorganisatie.

Het militieleger zal bestaan uit 24 divisieën. De sterkte dier eenheden komt, voor wat de infanterie betreft, overeen met de brigades, welke volgens de plannen van 1918 zouden gevormd worden.

De toevoeging van art., cav., genie, enz. aan de bedoelde brigades (bestaande uit 2 militieregimenten en 1 landweeregiment) doet denken, dat ons legerbestuur op het oog had de vorming van eenheden, welke geleken op de kleine buitenlandsche divisieën.

Het zal misschien een bezwaar genoemd worden, dat de beroepsofficieren bij mobilisatie een hooger commando krijgen. M. i. is dit echter een voordeel. De werklust der officieren zal toenemen, omdat de aan hen te stellen eischen zwaarder worden. De luitenant, die in vredestand in aanmerking wordt gebracht voor den kapiteinsrang, moet de geschiktheid hebben voor bataljonscommandant.

Voor velen zal de bedoelde promotie vreemd lijken, omdat de reserveofficier, ook al is de ancienniteit in zijn rang slechts op papier aanwezig, met den beroepsofficier is gelijkgesteld.

Doch terwijl de reserveofficier zijn positie als zoodanig, in hoofdzaak moet danken aan het overwicht, dat hij èn door zijn ontwikkeling èn door zijn betrekking in de burgermaatschappij heeft verkregen en slechts voor een klein gedeelte aan militaire kennis en routine, heeft de beroepsofficier zijn positie te danken aan ontwikkeling, militaire kennis en routine en moet hij dus in de militaire maatschappij voor de hoogere commando's bestemd worden. De doorsnee beroepsofficier moet in het militaire vak beter zijn dan de doorsnee verlofs-officier. Een ontkenning van dit feit is een miskenning van het militaire vak of de wetenschap.

Ik vind mij hier in mijn meening gesterkt door hetgeen een niet-militair, die noch militairist, noch conservatief was, en wel de helaas vermoorde Fransche socialist Jaurès, in zijn werk „l'Armée Nouvelle” zegt:

„Les officiers civils, qui ne donneront à leur fonction qu'une partie de la vie, ne pourront vraiment pas trouver étrange que les officiers

professionnels, dont toute la vie sera prise par leur fonction d'éducateurs et de chefs militaires, qui se seront préparés à l'exercice du commandement par de hautes études spéciales et qui n'auront pas dans la vie d'autre intérêt et d'autres ressources, aient une avance déterminée de promotion, leur permettant d'arriver non pas seuls, mais plus vite et en plus grand nombre, dans des grades élevés."

Deze gedachte van J a u r è s, toegepast in ons vredesleger, zou leiden tot ophooping van beroepsofficieren in de hoogere rangen of aan de rangen een misplaatst commando verbinden. De promotie bovenbedoeld wordt echter door mij niet gevraagd voor vredeftijd, doch slechts bij mobilisatie, wanneer we werkelijk de commando's zullen hebben, die het aanwezig zijn van vele officieren in de hoogere rangen noodzakelijk maken.

De promotie van de reserveofficieren zal los gemaakt moeten worden van die der beroepsofficieren. De verlofs-tweede-luitenant wordt b.v. na 4 jaar eerste luitenant en na 12 jaar als officier, kapitein.

De hoogere rangen worden bereikt bij den landstorm. Bij eventueelen oorlog, wanneer groote verliezen in alle rangen te verwachten zijn, zullen de verlofsofficieren ook voor de hoogere rangen in het militieleger in aanmerking moeten komen.

Voor dit leger, zooals door mij gedacht, zullen ruim 4000 reserve-officieren noodig zijn. Bedenkt men, dat voor het bestaande leger ruim 3000 aanwezig zijn, van welk aantal bijna 2500 gedurende de mobilisatie zijn opgeleid, en zulks onder moeilijke omstandigheden, dan wil het mij voorkomen, dat het in vollen vredeftijd niet moeilijk zal zijn het vereischte aantal te vormen.

Opleiding.

a. Verlofsofficieren en onderofficieren.

b. Soldaten.

ad. a. De opleiding der officieren en onderofficieren geschiedt aan de schoolbataljons, die geheel met beroepskader geëncadreerd zijn.

Per vredescompagnie worden jaarlijks opgeleid: 2 luitenants en 6 sergeanten, per 2 compagnieën 1 s.m.a. en 1 fourier en per Reg.M.P. 1 luitenant en 10 sergeanten. Jaarlijks worden alzoo opgeleid 456 luitenants, 1536 sergeanten, 108 s.m.a. en 108 fouriers.

Om in aanmerking te komen voor opleiding tot verlofsofficier moet de aspirant in het bezit zijn van eindexamen H.B.S. met 5-jarigen cursus of een daarmee gelijkgesteld examen. De aspirantonderofficier moet minstens M.U.L.O. hebben genoten.

De eersteoefeningstijd van eerstgenoemden wordt bepaald op 12 en die der laatstgenoemden op 9 maanden.

De aspiranten, met uitzondering van de aspirant-sergeanten bestemd voor de M.P., komen onder de wapenen bij bedoelde scholen op den 15^{den} Augustus van het jaar, waarin hun lichting voor eersteoefening onder de wapenen is gekomen. Zij, die bestemd zijn om ser

geant, te worden gaan op 15 Februari d.a.v., na afgelegd sergeants-examen, als korporaal naar den troep en zij, die de opleiding volgen voor luitenant, gaan op 15 April d.a.v. als vaandrig naar den troep.

Het tijdstip van overgang naar het regiment voor de aspiranten s.m.a. en fourier wordt bepaald in verband met de wenschelijkheid hen een paar maanden of langer practischen dienst te doen verrichten.

De aspiranten aangewezen voor sergeant bij de M.P. worden ingelijfd den 15^{den} November van het jaar, waarin hun lichting voor eersteoefening onder de wapenen is gekomen en gaan op den 15^{den} Mei, na afgelegd sergeantsexamen naar het regiment.

ad. *b.* Vooraf gaf ik gaarne een kleine beschouwing over den duur van den eersteoefeningstijd.

Het algemeen streven is naar verkorting van dezen oefeningstijd en is gebaseerd op sociale en financieele eischen, helaas dikwijls met een politieke bijgedachte. Het ligt echter niet in onze macht, de eischen, die de oorlog stelt, te verminderen en daar onze arbeidsprestatie grenzen kent, mogen wij als instructeurs, de eisch stellen, dat het streven naar verkorten oefeningstijd gepaard gaat met het afleveren van beter menschenmateriaal.

De oorlog, die in handelstechnische en helaas ook in taaltechnische beteekenis onze afnemer is van het door ons geleverde soldatenmateriaal, verzacht zijn eischen niet, de leverancier (het Nederlandsche volk) van de grondstoffen, die bij een korte bewerking gebaat is, moet zorgen voor een goede voorbereiding.

Hoe materialistisch deze uitdrukking ook is, zij is misschien de begrijpelijkste voor ons, zoo dikwijls materialistisch denkend, volk.

Om opgemelde redenen heb ik in dit opstel een eersteoefeningstijd van 8 maanden als noodig aangenomen.

Elk jaar worden aan elk regiment infanterie 1000 man toegewezen, bovendien een aantal militaire werkers, bestemd voor de allernoodzakelijkste corveeën, die niet door burgers kunnen worden verricht.

De opkomst en eersteoefeningstijd van deze militaire werkers wordt zoodanig geregeld, dat de overige manschappen niet voor corveeën aan de oefeningen worden onttrokken.

De opkomst der overigen (24.000 man) heeft plaats op 15 Februari. Per compagnie zullen dus $\pm$ 110 man worden ingedeeld, terwijl voor hun opleiding beschikbaar is: *a.* het beroepskader van de compagnie, *b.* 6 korporaals aspirant-sergeanten en op 15 April bovendien 2 vaandrigen.

De oefeningstijd wordt verdeeld in 3 tijdvakken evenals thans. Den 15^{den} Mei neemt het tweede tijdvak een aanvang. Van elke compagnie gaan 10 soldaten over naar het M.P., waar behalve het beroepspersoneel 10 miliciensergeanten en 1 vg. voor de opleiding beschikbaar zijn. Voor de administratie van het peloton wordt een der S.M.A. van den regimentsstaf aangewezen.

Het 3e tijdvak vangt aan op den 1sten September. In dit tijdvak

worden in het jaar van de herhalingsoefeningen (zie hieronder) de groote oefeningen gehouden. In het jaar, waarin geen herhalingsoefeningen plaats hebben, wordt, doordat meer tijd beschikbaar is, meer aandacht gewijd aan de opleidingen voor bijzondere betrekkingen.

Herhalingsoefeningen.

a. Militie.

De herhalingsoefeningen hebben eens in de twee jaar plaats, d. w. z. voor 3 divisien in de even en voor de andere 3 divisien in de oneven jaren.

De reserveofficieren en het administratief verlofskader komen in het jaar der herhalingsoefeningen 3 weken onder de wapenen. Het overige verlofskader en de manschappen hebben gedurende hun diensttijd 4 herhalingsoefeningen en wel 2 van 3 weken en 2 van 1 week. De genoemde oefeningen hebben plaats van $\pm 7 - \pm 28$ September, de eerste veertien dagen met 5 en de laatste week met 9 lichten. De oefeningen geschieden met de eenheden in oorlogsformatie.

b. Landstorm.

Deze oefeningen geschieden op nagenoeg dezelfde wijze, als die der reservelandweerbataljons gedurende de mobilisatie en alsdan met 6 lichten gelijktijdig. Het aantal dier oefeningen voor de landstormplichtigen wordt bepaald op één van 6 of twee van 4 dagen.

Organisatie der overige wapens.

Het behoeft geen betoog, dat ook bij de andere wapens een andere organisatie moet worden ingevoerd, wil deze zich aan die van het hoofdwapen aanpassen.

Hoewel het als leek moeilijk is over de organisatie der andere wapens een juist oordeel te vellen, vermeen ik toch hier te mogen vermelden, hoe ik mij die gedacht had, doch dan ook alleen de organisatie in groote trekken van Veld- en Zware artillerie, Veldpioniers en Wielrijders.

Vredesorganisatie.

6 regimenten à 4 afd.
à 3 batterijen à 3 stukken.
1 regiment à 6 bataljons.
à 4 compagnieën.

1 bataljon à 6 compagnieën.
6 compagnieën.

Oorlogsorganisatie.

Veldartillerie.

6 korpsen à 4 regimenten à 3 afd.
à 3 batterijen à 3 stukken.

Zware artillerie.

6 regimenten à 4 bataljons à 3
compagnieën.

Veldpioniers.

6 bataljons à 4 compagnieën.

Wielrijders.

6 bataljons à 4 compagnieën.

Een divisie bij mobilisatie zou dan kunnen worden samengesteld uit:
3 regimenten = 9 bataljons infanterie, 1 regiment V.A., 1 bataljon Zw. art., 1 Cie. V. P. en 1 Cie. W.

Pantserfort- en vestingartillerie schaffe men geheel af.

De bediening van de kustartillerie wordt opgedragen aan de Marine en die der artillerie in liniën en stellingen aan de landstormartillerie.

Toen ik het bovenstaande neerschreef, maakte ik mij niet de illusie, dat de hier uitgedrukte gedachte tot werkelijkheid zou worden. Ik vleide mij niet met de hoop, dat zij, die een werkzaam aandeel zullen hebben in de vorming van onze toekomstige weermacht, het bovenstaande als leidraad zullen nemen. Zelfs rees bij mij de gedachte of ik met mijn artikel niet zou vergrooten het aantal verwarde begrippen, dat omtrent ons defensiewezen heerscht.

Het overzicht van de „oorlogsbegrooting 1920”, dat in de dagbladen verscheen deed me tot inzending besluiten. Hoewel dit overzicht, weder door weinige detailleering, geen juist beeld geeft van de, door den M. v. O. gedachte weermacht, spreekt uit de weinige woorden, die de dagbladen omtrent die begrooting konden geven, een geest van conservatisme en zoethouderij.

Conservatisme, omdat ons legertje van 1914 voldoende wordt geacht en geen oefenplicht in uitzicht wordt gesteld; zoethouderij omdat verkorting van eersteoefeningstijd, minder beroepspersoneel ter wille van mindere defensiekosten worden beloofd. Geen vaderlandsliefde, doch volksvrees spreekt uit de begrooting. Moge spoedig uit den Haag een andere wind waaien en voor regeering en kamers, in zake defensiewezen, geen partijen maar het volk bestaan.

Moge nu slechts dit artikeltje er toe bijdragen, dat „bekwame” pen- nen in beweging worden gebracht om het Nederlandsche volk aan te bieden een ontwerp, dat het leger niet tot een proefkonijn kan maken, dat de buitenlanders niet doet zeggen „zoo moeten wij het in elk geval niet bij ons doen”, maar dat, tot werkelijkheid gebracht, een nationaal leger geeft, nationaal omdat het bevat alle weerbare Nederlanders, maar toch tevens voldoet aan de eischen, die de moderne oorlog stelt of zal stellen.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 23 November 1919.)

NEDERLAND. Zooals blijkt uit de Memorie van Antwoord in zake Hoofdstuk III der Staatsbegrooting 1920, heeft de Regeering van den aanvang af geen vrijheid kunnen vinden tot het treden in een militair verbond met België. De onderhandelingen over de herziening van de verdragen van 1839 worden steeds gevoerd op den voet der resolutie van 4 Juni, waaraan wordt vastgehouden. Verschillende vergaderingen der Commissie van Veertien en bijeenkomsten tusschen de Belgische en Nederlandsche gedelegeerden hadden plaats, zonder dat het daarbij gepleegd overleg tot dusverre tot een definitief resultaat leidde. Ook de te Parijs gevoerd wordende besprekingen over het vraagstuk van het loodswezen op de Schelde leidden nog niet tot eene oplossing.

Mr. van Groenendael legde opnieuw in de Tweede Kamer eene verklaring af, waarin hij te kennen gaf, dat het hem ten laste gelegde gesprek te Brussel gevoerd werd met den Franschen gezant aldaar. De Minister van Binnenlandsche Zaken richtte echter eenige dagen later een schrijven tot de Tweede Kamer, waarin deze er op wees, dat die mededeeling niet in overeenstemming is met de inlichtingen, waarover de Regeering beschikt.

Met ingang van 15 November werd de luitenant-generaal Pop eervol ontheven van de waarneming van de functie van Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht. Ter uitvoering van dit Koninklijk besluit werd het Algemeen Hoofdkwartier op dien datum opgeheven.

Officieel werd medegedeeld, dat het denkbeeld van een bezoek van H.M. de Koningin aan Nederlandsch-Indië in de gegeven omstandigheden voorshands niet voor verwezenlijking vatbaar is.

Den Minister van Koloniën Idenburg werd om gezondheidsredenen een eervol ontslag verleend en in diens plaats benoemd de Heer S. de Graaff, oud-directeur van binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië.

BELGIË. Het juridisch materiaal, dat verzameld is tegen 1200 Duitschers, die deel hadden aan de misdaden, welke in België tijdens de bezetting zijn gepleegd, is naar Parijs gezonden.

Ten deele in verband met de verkiezingen voor het parlement nam het gestook tegen ons land weder grootere afmetingen aan.

Bij de verkiezingen behaalden de socialisten eene belangrijke overwinning; zij wonnen 30 zetels. In de nieuwe Kamer zullen zitting heb-

ben 73 katholieken, 70 socialisten, 34 liberalen en 9 afgevaardigden van partijen zonder politieke kleur.

LUXEMBURG. Het huwelijk van Groothertogin Charlotte met Prins Sixtus van Bourbon-Parma, broeder van de gewezen keizerin van Oostenrijk werd 6 November voltrokken. Bij gelegenheid van het huwelijk hervatte Engeland de diplomatieke betrekkingen met het groothertogdom en liet zich vertegenwoordigen.

Verkiezingen voor de nieuwe Kamer hadden plaats. Van de 48 zetels werden 27 door de Katholieken bezet.

De Kamer hechtte hare goedkeuring aan het voorstel om de regeering te machtigen de Duitsche fabrieken in het groothertogdom te verkoopen.

DUITSCHLAND. Het onderzoek door de enquête-commissie werd voortgezet en soms met merkwaardige resultaten. Uit het verhoor van von Bethmann Hollweg bleek, dat deze het was geweest, die den keizer den raad had gegeven tot het afkondigen van den onbeperkten duikbootoorlog over te gaan. De gewezen staatssecretaris van marine von Capelle verklaarde, dat een van de redenen, dat men niet uit alle macht duikbooten had kunnen bouwen, was geweest, dat de reparatie van de vloot na den slag bij Jutland zooveel arbeidskrachten had geëischt, dat er voor ander werk te weinig handen beschikbaar bleven. De aankomst van Hindenburg te Berlijn, in afwachting van zijn verhoor voor de commissie, gaf aanleiding tot groote demonstratieve betoogingen, voornamelijk op touw gezet door kolonel Reinhard; duizende studenten namen er aan deel. De regeering nam krachtige maatregelen om dergelijke demonstraties voortaan te voorkomen.

In de antwoord-nota op de aansporing tot deelneming aan de blokkade van Rusland verklaarde de regeering, dat zij, hoewel zij ook van meening was, dat het bolsjewisme bestreden moet worden, toch niet de hongerblokkade als het juiste middel kon erkennen en het deelnemen aan eene blokkade, tegen welk land dan ook, principieel afkeurt. Voorts werd in eene nota aan den Oppersten Raad aangedrongen op het bespoedigen der terugzending van de in Frankrijk aanwezige krijgsgevangenen.

Minister Noske droeg aan Majoor Kaupisch, plaatselijk commandant te Berlijn, op, maatregelen te nemen tot verhinderings van het aanwerven en van het transport van materieel voor de Baltische landen. Eenige met name genoemde troepenafdeelingen, die in de Oostzee-provinciën zijn achtergebleven, werden verklaard niet meer tot het Duitsche leger te behooren, en aan de militaire bureelen en overheden werd gelast aan geenerlei vorderingen dezer troepen te voldoen.

In Opper-Silezië hadden gemeenteraadsverkiezingen plaats, die echter, als zijnde in strijd met de bepalingen van het vredesverdrag, door den

Oppersten Raad ongeldig werden verklaard. De verkiezingen voor de Landsvergadering te Birkenfeld leverden een vernietigende nederlaag op voor de republikeinsche regeering.

In het antwoord der Duitsche regeering aan de geallieerden, in zake de aan Nederland verkochte schepen te Bremen, werd de aanspraak van dezen ongegrond verklaard en verzocht de oplossing der quaestie aan een scheidsgerecht te onderwerpen; de Opperste Raad zond aan Nederland bericht, dat hij bij de genomen beslissing bleef en het Nederlandsche eigendomsrecht op schepen, gekocht na het begin van den oorlog, niet erkende.

De blokkade van de Oostzee-kust werd in zooverre verzacht, dat de territoriale wateren er buiten vallen en de kustvisserij dus weer mogelijk werd. Frankrijk en België deden eenige concessies in zake het aantal uit te leveren melkkoeien.

Tegen hen, die trachtten de arbeiders door leugenachtige voorstellingen tot eene algemeene politieke staking op te roepen, werd in verband met den buitengewoon dreigenden toestand der levensmiddelen- en kolenvoorziening met gestrengheid opgetreden, tengevolge waarvan de commissie der vakvereenigingen weigerde de algemeene staking af te kondigen.

OOSTENRIJK. President *Seitz* teekende het verdrag van *St. Germain*. Uit het verhoor der getuigen door de enquête-commissie nopens de ineenstorting van het front in Italië bleek, dat het volgen van eene andere gedragslijn onmogelijk was geweest. De troepen waren op de hoogte van de onderhandelingen over den wapenstilstand, waardoor het front begon te verlopen en de militaire overheid met buitengewone moeilijkheden te kampen kreeg.

HONGARIJE. Een onderhoud van den opperbevelhebber van het nationale leger, *Horthy*, met de vertegenwoordigers van de Nationale Landspartij, de Boerenpartij en de Nationaal Democratische Partij, in tegenwoordigheid van *Sir George Clark*, den afgezant van de Entente, leidde tot de verklaring, dat het binnenrukken van het leger in Boedapest niet de vestiging van de militaire dictatuur met zich zal brengen; het leger onderwerpt zich aan de regeering, die met medewerking van de Entente wordt gevormd. 14 November trok de voorhoede van *Horthy's* leger, vergezeld van Fransche officieren Boedapest binnen, nadat de Roemenen des nachts de stad hadden ontruimd. De troepen werden geestdriftig door de bevolking ontvangen; wanordelijkheden hadden niet plaats. Het ministerie van justitie deed eene bekendmaking aanplakken, waarin voor geheel Hongarije het standrecht werd afgekondigd. Generaal *Horthy* werd door den burgemeester uit naam der stad begroet en met een toespraak door den minister-president gehuldigd.

Volgens het ontwerp-vredesverdrag wordt de algemeene dienstplicht

opgeheven. De totale sterkte van het, uit vrijwilligers bestaand, leger mag 30.000 man niet overschrijden. Alle monitors van de Donauflottille moeten aan de geallieerde mogendheden worden uitgeleverd.

In eene conferentie der verschillende staatkundige partijen verklaarde Clark, dat de geallieerden de tegenwoordige regeering niet konden erkennen, daar zij indertijd een lid der Habsburg-dynastie tot regent had uitgeroepen. Zoodra eene coalitie-regeering zou zijn gevormd, die door de geallieerden kon worden erkend, zouden de verkiezingen kunnen plaats hebben en met de vredesonderhandelingen een aanvang worden gemaakt. In een naar aanleiding van deze verklaring gehouden ministerraad verklaarde de minister-president Friedrich bereid te zijn voor den eisch der Entente te buigen en af te treden. Huszar werd als minister-president aangewezen en belast met de vorming van een coalitie-kabinet.

TSJECHO-SLOWAKIJE. De feestelijkheden ter gelegenheid van de herdenking van de onafhankelijkheidsverklaring van Tsjecho-Slowakije zijn met groote geestdrift gevierd. Zweden, Noorwegen en Denemarken erkenden de onafhankelijkheid der republiek.

In eene der zittingen der parlementaire commissie voor buitenlandsche aangelegenheden verklaarde de minister van buitenlandsche zaken, Dr. Benes, dat eene samenwerking met werkelijk democratische, vooruitstrevende elementen in het nieuwe Hongarije niet buitengesloten zou zijn; de tegenwoordige regeering van Friedrich, met hare monarchistische neigingen werd echter niet erkend.

De nationale Vergadering nam de vredesverdragen van Versailles en St. Germain aan, bij welke gelegenheid de minister van buitenlandsche zaken eene rede hield over de nieuwe Europeesche politiek in verband met den Volkerenbond.

De opperbevelhebber Pelle vroeg aan president Masarik ontslag, hetwelk hem werd verleend, waarna hem weer de functie van chef van den generalen staf werd opgedragen.

De minister van nationale verdediging deelde mede, dat de Tsjecho-Slowaksche troepen in Siberië zoo spoedig mogelijk zullen terugkeeren.

ITALIË. De Italiaansche gezant te Washington zal beproeven door directe onderhandelingen te Washington, de goedkeuring te verkrijgen voor een plan om het Fiume-vraagstuk zoodanig te regelen, dat het zoowel aannemelijk is voor d'Annunzio als voor de vertegenwoordigers der achterlanden. Volgens dit plan zullen, in overeenstemming met de volksstemming te Fiume van 30 Oct. 1918, de stad met haven, spoorwegstation en omliggend gebied bij Italië worden ingelijfd, niet door ander, niet-Italiaansch gebied ervan mogen worden gescheiden en wegens het belang van de haven voor het achterland onderworpen zijn aan het régime van vrije haven.

Tusschen de Italiaansche regeeringstroepen en het leger van d'An-

nunzio kwam het andermaal tot eene schermutseling, waarbij verscheidene slachtoffers vielen. De Italiaansche regeering hief de blokkade formeel op, zoodat de treinen weer tot Fiume doorreden.

Na met een eskader torpedojagers Fiume te hebben verlaten, zette d'Annunzio in Zara eene afdeeling troepen aan land en keerde daarna weer naar Fiume terug.

Uit den uitslag der verkiezingen bleek, dat de socialisten eene belangrijke overwinning hebben behaald.

FRANKRIJK. De nieuwe Kamer zal 626 leden tellen in plaats van 602 zooals in 1914. De 24 nieuwe zetels zullen worden bezet door de vertegenwoordigers van Elzas en Lotharingen. Bij de verkiezingen moesten de socialisten in wier partij eene scheuring is ontstaan, een groot aantal zetels afstaan.

Clemenceau verzocht aan Lebrun, minister der bevrijde gebieden, met wiens politieke gevoelens de minister-president zich niet kon vereenigen, zijn ontslag als zoodanig te vragen.

De ratificaties betreffende het garantieverdrag tusschen Frankrijk en Engeland werden uitgewisseld.

De Vredesconferentie. Wegens het niet uitvoeren van verschillende militaire, maritieme en financieele bepalingen van den wapenstilstand werd een protocol opgesteld, waarvan de onderteekening door Duitschland vóór de ratificatie van den vrede verlangd wordt en waarin in de eerste plaats de verplichtingen van het wapenstilstandsverdrag en de aanvullende bepalingen, die Duitsehland niet of niet geheel is nagekomen, worden opgesomd. Naar aanleiding van de verdere schendingen van het wapenstilstandsverdrag en ernstige overtredingen, zooals de vernieling van de Duitsche schepen bij Scapaflow, van den onderzeeër UC 48 in Ferrol en van verscheidene duikbooten in de Noordzee, die op weg waren ter uitlevering aan Engeland, werden in bedoeld protocol nieuwe verplichtingen opgelegd. Zoo moet Duitschland binnen 60 dagen na de onderteekening van het protocol vijf lichte kruisers en binnen 90 dagen 400.000 ton drijvende dokken, kranen, sleepbooten en baggermachines uitleveren.

De beraadslaging werd voortgezet over het rapport van de intergeallieerde missie, die naar Smyrna is gezonden. De Opperste Raad sprak zijne ontevredenheid uit over de schandelijke houding der Grieksche troepen aldaar, en besliste, dat deze troepen Smyrna zouden blijven bezetten, doch dat die bezetting slechts van tijdelijken aard zal zijn.

Het verdrag met Noorwegen over Spitsbergen werd goedgekeurd.

ENGELAND. Balfour trad af als minister van buitenlandsche zaken en werd vervangen door Lord Curzon. Eind October deelde Bonar Law in het Lagerhuis mede, dat het oorlogskabinet van 5 leden zal worden vervangen door een vredeskabinet van 20 leden met met Lloyd George als eerste minister.

Seely verklaarde in het Lagerhuis, dat hij zijn ontslag had genomen als ondersecretaris bij het departement van luchtvaart, omdat hij zich niet kon vereenigen met het systeem om den minister van luchtvaart ook minister van oorlog te laten zijn, wat aanleiding moest geven tot onvoldoende behartiging der luchtvaartvraagstukken.

Bij de behandeling van art. 4 der wet houdende beperkende bepalingen nopens de vreemdelingen leed de regeering een nederlaag. Volgens dit nieuwe artikel kunnen geen vreemdelingen een certificaat als loods krijgen voor een der havens van het Vereenigd Koninkrijk. Het was tegen den zin der regeering door de commissie met 15 tegen 4 stemmen aangenomen. De regeering stelde voor op de bepaling uitzonderingen toe te staan n.l. die voorzien in de loodswet 1913, waardoor de bevoegdheid zou blijven bestaan om aan een zeker aantal Fransche gezagvoerders een loodscertificaat uit te reiken. Dit voorstel werd echter door het Lagerhuis met 185 tegen 113 stemmen verworpen.

De toenemende invloed van de arbeiders bleek uit den uitslag der gemeentelijke verkiezingen. Zoowel in de Londensche districten als in de provincie behaalde de arbeiderspartij aanzienlijke winsten.

De regeering ontwierp voorstellen tot slechting der geschillen met de arbeiders, die hoofdzakelijk hierop neerkomen: Instelling op permanente basis van een industrieel Hof in plaats van het voorloopige Hof van arbitrage; bevoegdheid van den minister van arbeid om hoven van onderzoek in te stellen ten einde de oorzaken en de omstandigheden van het geschil te onderzoeken en het laten voortbestaan met eenige wijzigingen tot 30 September 1920 van de loonwet, volgens welke de loonen op dezelfde hoogte blijven.

Ter viering van den jaardag, waarop de oorlog een einde nam werd op 11 November des morgens te elf uur op uitnoodiging van den Koning het werk 2 minuten stop gezet.

Naar aanleiding van de zoogenaamde vredesvoorstellen met de sovjet-regeering ontkende Lloyd George in het Lagerhuis categorisch, dat iemand te eeniger tijd in zijn naam of met zijn medeweten vertegenwoordigers der bolsjewisten had geïnterviewd met het doel te weten te komen of en op welke voorwaarde vredesonderhandelingen zouden kunnen worden geopend.

Poincaré en de Sjah van Perzië brachten officieele bezoeken aan Londen.

De regeering stelde voor de quaestie van den Kanaaltunnel opnieuw te onderwerpen aan een onderzoek van militair standpunt. Indien van militaire zijde een gunstig advies wordt uitgebracht, zal de regeering het plan steunen.

De daartoe benoemde commissie voor home rule voor Ierland ontwierp het volgende plan: één parlement voor geheel Ierland, doch elk graafschap heeft het recht zich bij stemming te onttrekken. De graafschappen, die niet meedoen, moeten een afzonderlijk gebied vormen met een besturende autoriteit door hen zelf gekozen. Maar beide, het

Iersche parlement en de regeeringsautoriteit van het afzonderlijke gebied moeten staan onder eene bevoegdheid, door den onderkoning van Ierland en de Iersche Privy Council te benoemen.

In Egypte groeide de ontevredenheid aan. In Caïro werd een Britsch communiqué gepubliceerd, waarin de bevolking werd ingelicht omtrent de bedoelingen van Engeland en de autonomie, die haar wacht onder Engelsche bescherming.

RUSLAND. Van af eind October traden de Bolsjewisten weer met meer succes op. Joedenitsj moest het spoorwegknooppunt Gatsjina weder prijs geven en later ook Jamburg in de handen der rooden achterlaten. Op Denikin werd Orel hernomen, terwijl de hoofdmacht van generaal Manontof eene gevoelige nederlaag leed. Het leger van Koltsjak was genoodzaakt op het geheele front terug te trekken. De burgerlijke regeering ontruimde Omsk en vertrok naar Irkoetsk. Het militaire hoofdkwartier werd overgebracht naar Ktarskaja op 150 K.M. ten Oosten van Omsk.

De volkscommissaris voor buitenlandsche zaken Tsjitsjerin heeft draadloos aan verschillende neutrale staten geseind, dat actieve deelneming van deze landen aan een blokkade van Sovjet-Rusland als een vijandelijke daad zal worden beschouwd. Hij drukte de hoop uit, dat de neutrale mogendheden geen stap zullen doen, welke met hare neutraliteit onvereinigbaar zal zijn en dreigt in het tegenovergestelde geval met represailles.

POLEN. Het vredesverdrag werd geratificeerd.

Polen en Letland sloten eene overeenkomst betreffende hulpverlening door troepen en oorlogsmaterieel ter bestrijding van Bermond en zijn leger.

Stanislaus Patek is aangewezen om Paderewski als vredesgedelegeerde te vervangen; deze laatste zal zich voortaan uitsluitend met de binnenlandsche aangelegenheden bezighouden.

OEKRAJINA. De strijd tegen de vrijwilligers van Denikin werd door het nationale Oekrajeensche leger met succes voortgezet.

Ten einde zijne regeering er mede in kennis te stellen werd den voorzitter der Baltische commissie, Generaal Niessel, eene uiteenzetting gegeven van de Oekrajeensche quaestie, in 't bijzonder wat betreft het conflict tusschen Petljoera en Denikin en het meedoogenlooze optreden van dezen tegenover het nationale leven der Oekrajeners.

OOSTZEELANDEN. Daar de troepentransporten uit het Oostzeegebied onvoldoende waren en de houding van vele afdelingen tot de scherpste maatregelen dwong, besloot de Duitsche regeering dat alle militairen, die niet vóór 11 November de Duitsche grens hadden gepasseerd

tot deserteurs te zullen verklaren en hen het Duitsche staatsburgerschap benevens alle aanspraken op verzorging te doen verliezen. De intergeallieerde militaire commissie, die belast was met het toezicht over de ontruiming door de Duitschers, kwam 12 November onder leiding van Generaal Niessel in het Oostzeegebied aan.

Op eene conferentie tusschen Estland, Letland, Litauen, Wit-Rusland en Oekrajina werd beraadslaagd over een gemeenschappelijk program voor onderhandeling over een vrede met Sovjet-Rusland; voorts nam de conferentie het besluit een militair verbond te sluiten ter verdediging der onafhankelijkheid.

De Letten brachten Kolonel Bermondts bij Riga eene ernstige nederlaag toe. Mitau werd door de Letten en Esten genomen, Taurogen door de Litausche troepen bezet.

De regeering van Letland, die naar Wenden was gevluht keerde te Riga terug.

Het Estlandsche kabinet trad af; in het nieuwe ministerie werd Banko minister van oorlog en Birk minister van buitenlandsche zaken.

FINLAND. De regeering liet aan Joedenitsj weten, dat Finland niet in staat is militaire hulp tegen de bolsjewisten te verleen wegens haar beperkte financieele en militaire middelen, terwijl ook de Entente het ingrijpen van Finland niet ondersteunt, noch economische en militaire hulp toezegt. Er werden echter besprekingen gevoerd over hulp van vrijwilligers.

ZWITSERLAND. 26 October hadden de verkiezingen voor den Nationalen Raad plaats en wel voor het eerst onder het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. De vrijzinnigen verkregen 60 zetels (vroeger 100), de katholieken evenals vroeger 40, de liberalen evenals voorheen 10, de boeren 25 en de sociaal-democraten 40 (vroeger 20). De overige 14 zetels komen aan afgevaardigden van verschillende groepen, zoodat geen absolute meerderheid bestaat.

De Nationale Raad kwam ter beraadslaging over de toetreding tot den Volkerenbond in eene buitengewone vergadering bijeen en sprak zich met 124 tegen 45 stemmen uit voor toetreding. Het besluit bevat de reserve der regeering, dat zij in ieder geval vasthoudt aan de neutraliteit van Zwitserland. Ten slotte zal een volksreferendum de beslissing moeten bekrachtigen.

KONINKRIJK DER SERVEN, KROATEN EN SLOWENEN. Kroatische troepen weigerden Koning Peter den eed van trouw te zweren; herhaaldelijk kwam het tot bloedige botsingen tusschen Kroaten en Serviërs. Eene Kroatische kiezersvergadering protesteerde tegen den imperialistischen geest der regeering te Belgrado en eischte volkomen onafhankelijkheid voor Kroatië.

In den ministerraad werd besloten, dat onmiddellijk zou worden overgegaan tot de demobilisatie van den tweeden ban, de manschappen van 30 tot 37 jaar. De minister van oorlog bracht verslag uit van zijn reis naar Praag en stelde eenige maatregelen voor ten einde nauwe betrekkingen aan te knopen met Tsjecho-Slowakije. Zijne voorstellen werden aangenomen.

In antwoord op eene nota van de Servisch-Kroatisch-Sloweense delegatie inzake wijzigingen van het vredesverdrag, speciaal wat betreft de bescherming van de minderheden, gaf de Opperste Raad voldoening aan de delegatie op alle punten, behalve voor zoover het betreft de gebieden, die vóór den oorlog aan Servië behoorden.

De mededeeling van Clemenceau aan de gedelegeerden, dat zij het vredesverdrag niet mogen onderteekenen voor zij ook den vrede van St. Germain hebben geteekend, werd door de pers te Belgrado met krachtig protest ontvangen. Verscheidene bladen spoorden de regeering aan liever van de voordeelen van het vredesverdrag met Bulgarije af te zien, dan deze voorwaarde aan te nemen. De regeering gaf evenwel de Servische delegatie ter Vredesconferentie machtiging om het verdrag van St. Germain te onderteekenen.

BULGARIJE. In het antwoord op de vredesvoorwaarden van de Entente protesteerde de regeering o. m. tegen het hooge bedrag, dat voor het herstel werd geëischt en wat het leger betreft, dat vrijwillige aanwerving nooit zal kunnen voorzien in eene voldoende macht ter verzekering van de orde in het binnenland. Naar aanleiding van deze opmerkingen bracht de Opperste Raad wijzigingen in eenige detailpunten. Er werd vergunning gegeven om een grenswachtkorps op de been te brengen en om op den Donau voor politiediensten en toezicht op de visscherij vier torpedobooten en zes stoombooten voor patrouilledienst te houden met burgerbemanning. Ook in de wijze, waarop de schadevergoeding moet worden betaald, werd eene wijziging gebracht. Inzake de grenzen werd geen concessie verleend. 3 November werden deze definitieve voorwaarden aan de Bulgaarsche delegatie overhandigd en een termijn van 10 dagen gesteld, binnen welke moest worden medegedeeld of men al dan niet bereid was het verdrag te teekenen. Vóór het verstrijken van den gestelden termijn deed de Bulgaarsche afvaardiging mededeeling van de bereidverklaring.

De regeering knoopte onderhandelingen aan met de naburige staten om de uitlevering te verkrijgen van den ex-tsaar Ferdinand, Radslawof en verscheidene generaals.

ROEMENIË. De Opperste Raad zond opnieuw eene nota aan de Roemeense regeering, waarin hij zijne verbazing te kennen gaf, dat nog geen antwoord is ingekomen op de collectieve nota, die 12 October naar Boekarest is gezonden en waarin uiteengezet was, dat de geallieerden de aan de Roemenen in Hongarije aangewezen grenzen niet kon-

den wijzigen, dat de Roemeensche requisities te Boedapest in het gemeenschappelijk fonds moesten worden gestort enz. Het hierop ontvangen Roemeensche antwoord vormde geen basis, waarop in alle punten tot overeenstemming kon worden gekomen, zoodat de geallieerde regeeringen besloten nogmaals met kracht aan te dringen op een definitief antwoord op alle vragen in de laatste nota van den Oppersten Raad gesteld. Zij wezen op de gevolgen die eene nieuwe vertraging in de beantwoording voor Roemenië zou kunnen hebben. Een week tijd zou aan de Roemeensche regeering worden gegund om haar antwoord bekend te maken. Inmiddels ontvingen de Roemeensche afgevaardigden telegrafisch de opdracht om het vredesverdrag zonder voorbehoud te teekenen.

GRIEKENLAND. De minister van buitenlandsche zaken Politis is benoemd tot vertegenwoordiger van Griekenland in den Raad van den Volkerenbond.

TURKIJE. Moestapha Kemal Pasja, het hoofd van de nationalistenging voort met soldaten te werven voor zijn leger en legde eene belasting op aan allen, die weigerden in zijn leger dienst te nemen. De gouverneur van Eski-Chékiz, Hilmi Bei, die zich verzette tegen de uitbreiding van de Anatolische beweging in zijn gebied werd door een partijgenoot der benden vermoord. Moestapha Kemal liet weten, dat het Anatolisch comité geen schuld had aan dien moord en dat het aan zijne agenten bevel had gegeven zulke daden af te keuren. Eene militaire missie met een Fransch kolonel aan 't hoofd verliet Konstantinopel om in Anatolië een onderzoek in te stellen naar het verloop der beweging.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. Het vredesverdrag met de tien reserves, die de meerderheid van den Senaat er aan hadden gehecht en waardoor verschillende artikelen vooral van het Volkerenbondverdrag in den grond werden veranderd, werd tot twee maal toe verworpen. Een daarop ingediend voorstel, om het verdrag nu zonder reserves te ratificeeren, werd eveneens verworpen. Eene motie van Lodge, om den oorlogstoestand met Duitschland als geëindigd te verklaren, werd naar de commissie verwezen. Door een en ander werd de ratificatie van het vredesverdrag minstens uitgesteld tot 1 December, den datum waarop de nieuwe zitting van het Congres wordt geopend.

De commissie voor de militaire zaken in het Huis van Afgevaardigden keurde eene legersterkte van 300.000 man goed.

Begin November brak eene groote mijnwerkersstaking uit. De regeering nam krachtige maatregelen en vaardigde een verbod tot staking uit. Eenige weken later trokken de leiders het stakingsbevel in, zonder dat echter de mijnwerkers den arbeid hervatten.

29 October werd de internationale arbeidersconferentie te Washington geopend.

MIDDEL- EN ZUID-AMERIKA. De president van Uruguay teekende het ratificatiebesluit van het verdrag met Duitschland en vaardigde daarop een besluit uit voor de wederopenstelling van de handels- en diplomatieke betrekkingen. De Braziliaansche president teekende eveneens het vredesverdrag.

JAPAN. De regeering deelde mede, dat zij onderhandelingen met Engeland zal aanknoopen over de vernieuwing van het Engelsch-Japansch verbond. De keizer bekrachtigde het vredesverdrag.

Ter aankondiging ontvangen.

Bemiddelingskantoor voor vrijwillig dienende onderofficieren der landmacht. Uitgave van de Nederlandsche Vereeniging „Ons Leger”.

The isolation of Japan. An exposé of Japan's political position after the war by the author of „the problem of Japan”. *Amsterdam, Rotterdam*, 1919. C. L. VAN LANGENHUYSEN.

La bataille de Vittorio Veneto (24 Octobre—4 Novembre 1918). Grand quartier général Italien.

L'„Erreur” de 1914. Réponse aux critiques. Par le Général BERTHAUT. Avec une préface de M. Joseph Reinach. *Paris, Bruxelles*, 1919. G. VAN OEST ET CIE.

Les grandes batailles de la guerre De la Marne a la Mer du Nord. Vues d'ensemble sur les opérations militaires (1914—1918) par le Général BERTHAUT. *Paris, Bruxelles*, 1919. G. VAN OEST ET CIE.